Regional plan

Regional plan for arealbruk

Nord-Trøndelag

Vedtatt i fylkestinget 25.04.2013

Regional utviklingsavdeling
- et ansvar for FYLKESTINGET i Nord-Trøndelag

Innhold

1 INNLEDNING 4

1.1 Utvikling av en bærekraftig og differensiert regional arealpolitikk 4

1.2 Planstatus for Regional plan for arealbruk 4

2 BY OG STEDSUTVIKLING I NORD-TRØNDELAG 5

2.1 Byene 6

2.2 Kommune- og bygdesenter 8

2.3 Spredt utbygging 9

2.4 Kvalitative forhold i planleggingen 11

2.5 Samordnet areal- og transportplanlegging 13

2.6 Jordvern i landbruksfylket Nord-Trøndelag 15

2.7 Lokalisering av næringsvirksomhet 17

3 AREALPLANLEGGING I SJØ 23

3.1 Fiskeriene 23

3.2 Tarehøsting 24

3.3 Vindkraft 24

3.4 Rekreasjon og friluftsliv 24

3.5 Transport 24

3.6 Akvakultur 24

3.7 Arealplanlegging i sjøområdene 26

3.8 Videre kartlegging 27

4 DIFFERENSIERT FORVALTNING AV STRANDSONEN 28

4.1 Regional og kommunal differensiering av statlige planretningslinjer 29

4.2 Kommunenes mulighet for utvikling av en differensiert strandsonepolitikk 31

4.3 Regionale signaler til en differensiert lokal strandsonepolitikk 31

5 IVARETAKELSE AV NATURMILJØ OG KULTURMINNER 33

5.1 Kunnskapsbasert forvaltning og samhandling 33

5.2 Differensiering 34

5.3 Bærekraftig bruk 35

5.4 Bærekraftig bruk - særlig hensyn 35

5.5 Vern 37

5.6 Tap av kulturminner 38

6 REINDRIFT OG AREALFORVALTNING 39

6.1 Langsiktige rammer og gode samarbeidsprosesser 40

6.2 Oppdatert kunnskapsgrunnlag – et verktøy for konfliktløsing 42

7 LEIRE, KVIKKLEIRE, SKRED OG FLOM 44
7.1 Leiromåder 44
7.2 Stabilitetsundersøkelser 46
7.3 Behov for ytterligere kartlegging av faresoner og "friskmelding av areal" 46
7.4 Systematisering av eksisterende informasjon om grunnforhold 47
7.5 Skred og flom 47
7.6 Videre- og etterutdanning 47

8 MINERALER 48

9 VINDKRAFT OG SMÅKRAFT 50
9.1 Rammebetingelser 50
9.2 Vindkraft 51
9.3 Små vannkraftverk 56

VEDLEGG 58

1 Innledning

Regional plan for arealbruk er et resultat av regionalt samarbeid. Planen omhandler ulike temaområder når det gjelder bruk og vern av arealer i vårt fylke. Planen er en prioritert planoppgave innenfor Regional planstrategi for Nord-Trøndelag 2012-2016.

1.1 Utvikling av en bærekraftig og differensiert regional arealpolitikk

Regional plan for arealbruk skal bidra til å videreutvikle en lokal og regional arealpolitikk som sikrer balansen mellom økologisk, sosial og økonomisk bærekraft. Nasjonale signaler og målsettinger må avveies gjennom regional politikk og omsettes til gode helhetsløsninger regionalt og lokalt. Innen rammene av norsk lov og nasjonal politikk må regional politikk tilpasses ulike typer samfunn i ulike deler av regionen som har ulike forutsetninger og muligheter. Avveiningen må foretas i politiske prosesser med vekt på lokalsamfunnets utviklingsutfordringer. Vurderingene må ta hensyn til både faktagrunnlag, verdier, kunnskap og praktisk erfaring. En slik sammensatt forståelse er grunnleggende for å lykkes med samfunnsutviklingen i nordtrønderske kommuner med ulike utfordringer.

1.2 Planstatus for Regional plan for arealbruk

Vedtatt Regional plan for arealbruk skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i Nord-Trøndelag. Den endrer ikke på eksisterende planstrukturer fastlagt i plan- og bygningsloven der kommunene har det primære ansvaret for arealplanleggingen. Den regionale arealpolitikken skal bidra til å bevare viktige felles kvaliteter. Planens retningslinjer vil gi kommunene et forutsigbart handlingsrom i deres arealplanlegging. Retningslinjene er utformet på et overordnet nivå og utløser ikke konsekvensutredning.

Fylkeskommunen og statlige etater vil legge retningslinjene til grunn i sin behandling av plansaker, og innsigelser vil ikke bli gitt til planer som er i samsvar med retningslinjene.

Regional plan for arealbruk initierer videre flere samarbeidsønsker og konkrete samarbeidsprosjekter mellom ulike parter. Slike samarbeidsprosesser skal koordinere innsats og bidra til et bedret kunnskapsgrunnlag om ulike arealspørsmål.

2 By og stedsutvikling i Nord-Trøndelag

I Nord-Trøndelag ønskes gode romlige strukturer for bosetting og næringsutvikling. By- og stedsutvikling i Nord-Trøndelag skal bygge på eksisterende bosettingsmønster og foregå gjennom lokale prosesser med god forankring, med vekt på differensiering, kreativitet og kvalitet.

I følge prognoser[1] vil befolkningsveksten frem mot 2040 hovedsakelig fordeles til byene Stjørdal, Levanger, Verdal, Steinkjer og Namsos. Dette er for det meste den samme utviklingen som har preget regionen i flere tiår - befolkningen konsentreres i byer og tettsteder. Hvordan den geografiske fordelingen utvikler seg i tiden som kommer er usikker. Underliggende trender som følge av at individ og lokalsamfunn nyorienterer seg kan bidra til en annen utvikling. Likevel er det, med utgangspunkt i den historiske utviklingen og sentraliseringstrenden, naturlig å forvente at veksten fortrinnsvis vil komme i byer og tettsteder.

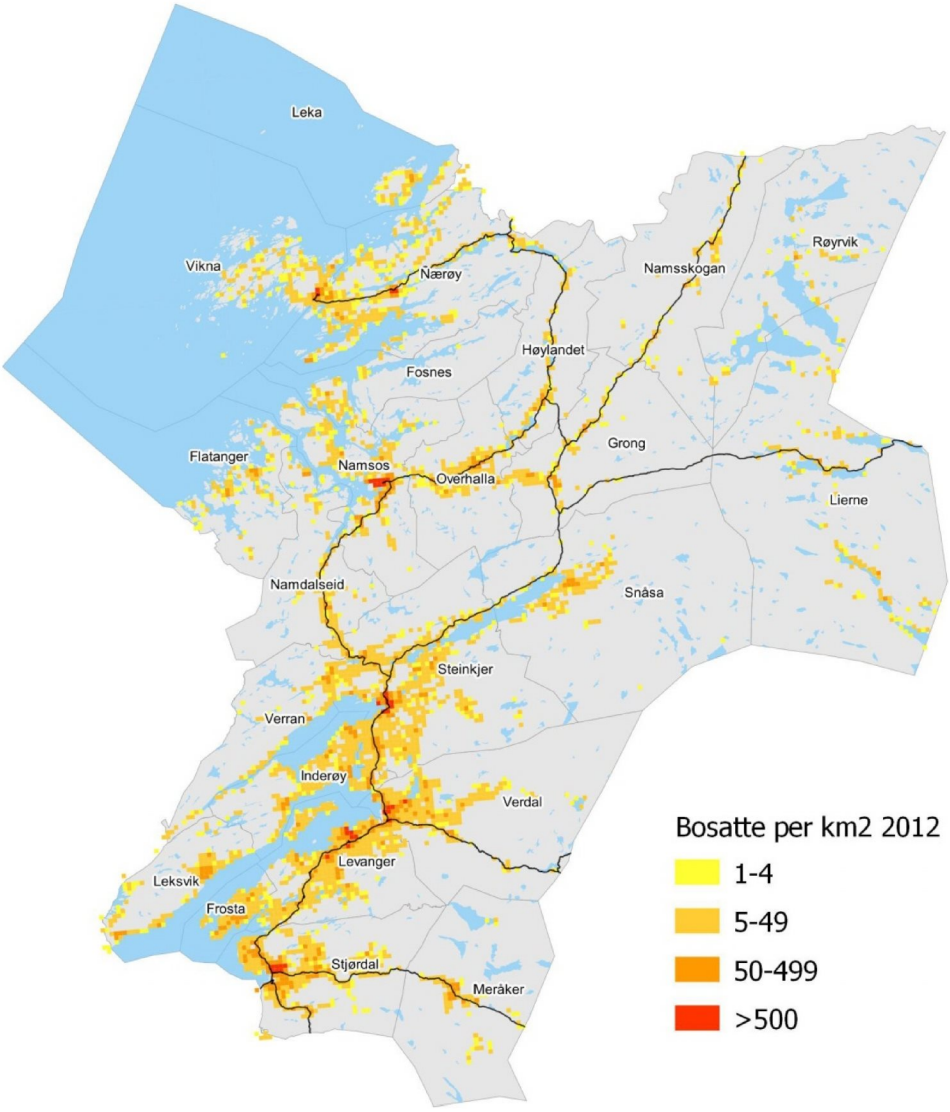

Figur 1: Befolkning 2012 per km²

[1] Statistisk sentralbyrås alternativ MMMM – middels nasjonal vekst

2.1 Byene

Byene i Nord-Trøndelag rommer et mangfold av handel, kultur, næring og underholdning og er i stadig utvikling. Regional plan for arealbruk skal bidra til en videre utvikling av attraktive byer gjennom bedre utnytting og kvalitetsutvikling av sentrumsområdene.

Dagens byer i Nord-Trøndelag er opprinnelig utbygd etter byplaner for sentrum utarbeidet på 1800- og 1900-tallet. Bykjernen i Levanger er i stor grad utbygd i samsvar med byplanen som ble laget etter bybrannen i 1846. Gjenreisningsplanene fra krigens dager ligger sammen med nyere planer til grunn for bysentrum i Steinkjer og Namsos. Sentrum i Stjørdal og Verdal er resultater av sentrumsplaner laget i mellomkrigstiden kombinert med nyere planer og en rekke enkelthendelser som er løst løpende. Byene er i en konstant omformingssituasjon. En god byplan må både gi tydelige føringer som ivaretar viktige prioriterte hovedstrukturer og prinsipper, og samtidig være fleksibel nok til å kunne tilpasses uforutsette prosjekt.

Regionalpolitiske retningslinjer for byene

- Kommuneplanens arealdel skal definere en ytre tettstedsgrense og legge vekt på arealeffektive løsninger ved å angi minimum og maksimum utnyttingsgrad innenfor tettstedsgrensen.
- Ved utbygging i sentrum og ved kollektivknutepunkt skal det legges opp til fortetting og transformasjon. I sentrumskjernen kreves høyere tetthet enn ved utbygging i omkringliggende boligområder. Ved utbygging i sentrumskjernen bør minimum 6 boenheter per dekar legges til grunn, med avtrapping til 3 boenheter per dekar i tilstøtende områder med kort avstand til kollektivknutepunkt.
- Parallelt med fortettingsprosesser må sammenhengende grøntstruktur, friområder og egnede parker for felles bruk sikres.
- Virksomhet med stor persontrafikk og viktige servicefunksjoner bør lokaliseres inntil kollektivakser og knutepunkt for persontrafikk.
- Ved nybygging og omforming (transformasjon) i sentrum skal nye parkeringsløsninger tilstrebes etablert under bakken eller i parkeringshus.
- Publikumsorienterte handels- og servicevirksomheter bør lokaliseres innenfor sentrumskjernen, transportorienterte virksomheter bør lokaliseres i ytre del av sentrumsavgrensingen

I Nord-Trøndelag ligger det til rette for vekst i byene. Med kombinert vekst og fortetting har byene på aksen Trondheim – Steinkjer arealer nok til å ta betydelige deler av veksttrenden i Trondheimsregionen, uten at dette medfører konflikt med jordvernet. Både byene og de største tettstedene våre har kommuneplaner og reguleringsplaner som gir juridisk bindende rammer for arealbruken og som til en viss grad styrer utformingen av bebyggelsen. Kommunale planer må skille mellom viktige og ufravikelige prinsipp for arealforvaltningen og generelle rammer med fleksibilitet. Avgrensing av byen bør

avklares i kommuneplanens arealdel, der eksisterende tettsted[2] sammen med planlagt areal og utbyggingsretning inngår i tettstedsavgrensingen.

Områderegulering er et planverktøy som gir kommunene mulighet til å gi rammer for arealbruken, før ulike parter utarbeider detaljregulering for deler av planområdet. I løpet av de siste årene har enkelte kommuner supplert de juridiske plankartene med ulike tilleggsutredninger, retningslinjer og formingskriterier. Disse supplerende "formingsdokumentene" bør videreutvikles i takt med byutviklingen. Samtidig er det viktig å utvikle gode samarbeidsrutiner for en kontinuerlig drøfting av viktige byutviklingsspørsmål mellom offentlige og private aktører. Partnerskapsavtaler og utbyggingsavtaler blir brukt og vil ofte være helt nødvendig for å oppnå gode helhetsløsninger.

Byen skal romme et mangfold av handel, kultur, næring, aktivitet og underholdning. Lokalisering av slike funksjoner i sentrum er viktig for å gjøre disse lett tilgjengelig, gjøre byen attraktiv og for at funksjonene skal være til gjensidig nytte. Gang- og sykkelveinettet må videreutvikles slik at det fremmer tilgjengelighet, miljøvennlig transport og folkehelse.

Utvikling av særpreg, identitet og estetisk kvalitet i våre byer er en viktig felles oppgave. I denne sammenhengen må trehusbyen Levanger, kystbyen Rørvik og gjenreisingsbyene få ekstra oppmerksomhet med utgangspunkt i interessante kulturmiljø.

Fortetting med kvalitet
Fortetting av byer og tettsteder er et fornuftig grep i forhold til jordvern, bevaring av biologisk mangfold og store friluftsområder. Fortetting vil gi mer klimavennlig utbygging med mindre transport, krever mindre energi til oppvarming og mindre ressurser til drift av tettstedet. Videre kan fortetting gi nye urbane kvaliteter, alternative botilbud og grunnlag for et mer aktivt sentrum med tyngre kultur- og handelstilbud. Samtidig er ikke fortetting nødvendigvis en enkel vei mot bærekraftige byer. Fortetting kan føre til at grønne lunger bygges ned og kan gi uheldige trafikkbelastninger. Fortetting kan gi redusert bokvalitet og kan forstyrre eller ødelegge tettstedets særpreg, kulturhistoriske elementer og landskapstrekk.

I byene bør det kreves høy tetthet i sentrumskjernen og omkring kollektivknutepunkt. Sentrumskjernen kan defineres ut i fra «sentrumsavgrensingen for handel», eller alternativt en sone på 500 meter omkring kollektivknutepunkt. Boligområders tetthet avhenger av hvilke boligtyper som skal utvikles. Bebyggelse med parkering i kjeller vil gi mulighet for høyest tetthet. For å vurdere reell tetthet må felles areal til adkomst, parkering og uteopphold medregnes i tomtearealet. Eksempler på tetthet etter ulike boligtyper kan være:

- eneboliger 1-1,5 boenheter pr da
- rekkehus/leiligheter i to etasjer 2-3,5 boenheter pr da
- blokkbebyggelse 3-4 etasjer 6-12 boenheter pr da.

For å utvikle et tettere sentrum må disponering av store areal til parkering på bakkenivå unngås. Dette kan oppnås ved å stille krav til parkeringsløsninger under bakken eller i parkeringshus. Det må legges vekt på tiltak som demper biltrafikken og stimulerer til økt fotgjenger- og sykkeltrafikk. Sammenhengende traseer for gang- og sykkeltrafikk må

[2] Statistisk sentralbyrås tettstedsdefinisjon: Et geografisk område der det bor minst 200 personer og avstanden mellom husene ikke er over 50 meter.

prioriteres og tilrettelegges for alle brukergrupper. Viktige sentrumsfunksjoner innen kultur, næring og transport må lokaliseres sentralt for å gi korte avstander og god tilgjengelighet for alle.

Byggeaktivitet i sentrum kan resultere i at sentrum forringes og sentrumsarealer blir mangelvare dersom vi utnytter arealene for dårlig eller til feil formål. De siste årenes etterspørsel etter sentrumsleiligheter for kjøpesterke voksne har gitt en ønsket vekst i byboliger der ledige tomter og tomme bygg har blitt utnyttet til boligformål tilpasset denne målgruppen. Utfordringene framover vil være å legge til rette for livskraftige og varierte sentra og sørge for at boligbygging, næringsetablering og sentrumsaktiviteter lokaliseres på riktig sted og med god tomteutnyttelse og en utforming som er tilpasset områdets karakter. Dagens interesse for å bygge i sentrum gir også en mulighet til å gjøre sentrene våre mer attraktive og miljøvennlige for alle brukergrupper.

2.2 Kommune- og bygdesenter

Regional plan for arealbruk skal bidra til utvikling av attraktive kommune- og bygdesenter i Nord-Trøndelag med god utnytting og tilgjengelighet til viktige basisfunksjoner.

Videreutvikling av dagens kommune- og bygdesenter må bidra til å opprettholde og utvikle handel- og servicefunksjoner i kommunene. Et tydelig kommune- og bygdesenter vil gjøre hele kommunen mer attraktiv, gi mulighet for lokale møteplasser og sosial kontakt.

Regionalpolitiske retningslinjer for kommune- og bygdesenter

- Viktige felles- og servicefunksjoner lokaliseres i sentrumsområdet for å oppnå tydelige og funksjonelle sentrum med god arealutnytting og korte avstander.
- Kommuneplanens arealdel skal angi en tydelig tettstedsavgrensing for utbredelse av kommune- og bygdesenter og angi minimum utnyttingsgrad for utbygging innenfor tettstedgrensen.
- Boligbyggingen skal tilrettelegges slik at næringsutvikling og grunnlaget for skole og barnehage styrkes. Nye boliger bør lokaliseres i gang- og sykkelavstand til viktige fellesfunksjoner.
- Det bør legges til rette for ulike boformer i sentrum.

Kommuneplanens arealdel er det primære redskap for styring av sentrums- og bygdeutvikling. Det er behov for klare grenser for hvor stor utbredelse det enkelte lokalsamfunn skal ha, både i kommunesentrene og andre bygdesenter. Avgrensing av kommune- og bygdesenter bør avklares i kommuneplanens arealdel, der eksisterende definert tettsted sammen med planlagt areal for utbygging inngår i tettstedsavgrensingen. I planlegging av kommune- og bygdesenter bør det være ekstra fokus på det sosiale, kulturelle og økonomiske aspektet ved bærekraft. Det bør være krav til utnyttingsgrad, som differensieres avhengig av utbyggingspress, størrelse og lokale hensyn.

Stedsutviklingsprosesser er et godt verktøy for å realisere ønsket utvikling. Det bør være kommuneplanens arealdel i den enkelte kommune som avklarer og visualiserer de overordnede grepene. Klimavennlig boligbygging, utnyttingsgrad, jordvern og bevaring av

biologisk mangfold henger sammen, og skal avveies i arealplaner. Signaler om tetthet bør avklares allerede i kommuneplanens arealdel fremfor gjennom den enkelte detaljplan.

Også i mindre lokalsamfunn er det et mål at lokale funksjoner skal være tilgjengelig til fots eller sykkel for så mange som mulig. Som gang- og sykkelsavstand til sentrum regnes henholdsvis 1 og 4 km. Utbygging av gang- og sykkelveger må forseres som et viktig grunnlag for klimavennlig transport, folkehelse og utvikling. Det må legges til rette for god funksjonalitet for gang- og sykkeltrafikk internt i kommune- og bygdesenter, samt legges vekt på å knytte sammen kommune – og bygdesenter med gang- og sykkelveg.

2.3 Spredt utbygging

Regional plan for arealbruk skal legge til rette for bosetting i hele fylket gjennom rammer for spredt utbygging.

Bosetting i hele fylket er nødvendig for høsting av jord-, skog og utmarksressurser. I Nord-Trøndelag oppfattes spredt utbygging som et virkemiddel for å opprettholde bosetting og næringsutvikling i hele fylket. Boformen har kvaliteter og attraktivitet knyttet til oppvekstmiljø, bolig og natur. Ved lokalisering skal det legges vekt på differensiering tilpasset lokale forhold og arealressurser.

Regionalpolitiske retningslinjer for spredt bygging

- For å opprettholde bosettingen utenfor pressområdene kan kommunene tilrettelegge for spredt boligbygging. I kommuner med lite utbyggingspress eller fraflytting kan de geografiske områdene der det tillates spredt boligbygging være større enn i sentrale deler av fylket. Lokalisering til dyrka og dyrkbar mark søkes unngått i områder uten press, og unngås i områder med press.
- Kommuneplanens arealdel kan vise hvilke områder innenfor arealformål Landbruks-, natur- og friluftsformål samt reindrift (LNFR) der spredt utbygging til bolig og erverv kan tillates, med avgrensing og maksimal tomtestørrelse for spredt utbygging og grendefelt. Planen skal i nødvendig grad angi lokaliseringskriterier.
- Grendefelt bør benyttes der det kan bygge opp under og styrke etablerte fellesfunksjoner eller næringsliv i lokalsamfunnet. Avgrensing og rasjonell utnyttelse av feltet må sikres.
- Spredt utbygging skal tilpasses lokal byggeskikk, kulturlandskap, kulturminner, viktige områder for biologisk mangfold og arealer som er nødvendige for å sikre en bærekraftig reindrift. Det skal sikres god tilgjengelighet for alle, uavhengig av alder og funksjonsevne.
- I randsonen omkring byer og tettsteder med utbyggingspress skal utbygging skje helhetlig i henhold til kommuneplan og ikke som spredt utbygging. Eksisterende bygningsmasse i trøndertunet er en ressurs som kan tas i bruk til næring og bolig forutsatt at tunformasjon og bygningstradisjon ivaretas og at det ikke er til hinder for tradisjonell drift av bruket. Fradelte tun nær byer og større tettsteder bør imidlertid ikke utvikles til boligfelt som utfordrer jordvernet.

Fortsetter på neste side

"Prinsippsirkelen" med holdning til spredt boligbygging

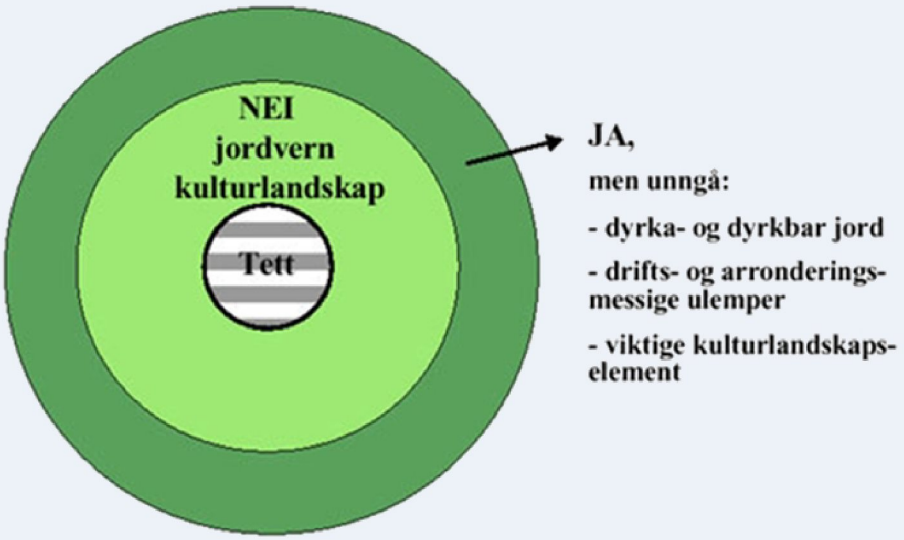

Styrking av felles funksjoner
I grendesenter som har fellesfunksjoner som skole, barnehage, omsorgsboliger eller butikk kan ny boligbygging bidra til å opprettholde og utvikle fellesfunksjoner. Ved å legge til rette for grendefelt med 5-10 boliger i tilknytning til eksisterende fellesfunksjoner kan grendesamfunnet oppnå bedre arealutnyttelse. Styrking av grendesentra bør omfatte både tilrettelegging av nye boligtomter, bygging av gang- og sykkelveg og annen stedsutvikling. Et tydelig grendesenter vil være en kvalitet som gjør hele grenda mer attraktiv, gir mulighet for lokale møteplasser og sosial kontakt. Transportøkonomisk vil det være gunstig å yte basale tjenester i grendesenteret, framfor å måtte reise inn til by- eller kommunesenter for slike tjenester.

Bruk og lokalisering av bebyggelse
Nye driftsformer og bruksrasjonaliseringen innenfor landbruket medfører at mange driftsbygninger står tomme og at mange tun fradeles. Eksisterende bygninger på gårdsbruk og ved fradelte tun er en ressurs for alternativ utnytting som kan tas i bruk til for eksempel småskala næringsutvikling eller til boligformål. Samtidig er trøndertunet et viktig element i jordbrukslandskapet i Nord-Trøndelag, og tunformasjon og bygningstradisjoner må ivaretas ved nye tiltak. Inn mot byer og større tettsteder er det i lys av det innskjerpede jordvernet ikke ønskelig at fradelte tun utvikles til små boligfelt, med stadige utfordringer om nye utvidelser.

I kystområdene er en del spredt bebyggelse tradisjonelt lokalisert nær strandsonen. Lokalisering av ny bebyggelse bør i størst mulig grad skje i tilknytning til eksisterende bebyggelse og etter differensiering av arealbruken i strandsonen avklart i kommuneplanen. Se for øvrig kapittel 4 "Differensiert forvaltning av strandsonen".

Tomtestørrelse
Større tomter enn det som tillates i tettbygde strøk oppleves som en kvalitet som gir mulighet for å dyrke ulike arealkrevende interesser. Større tomter enn for eksempel ett dekar kan dermed være en kvalitet som kan realiseres gjennom spredt utbygging. På sikt

kan større tomter deles opp i flere enheter med mulighet for tun med flere boenheter om ønskelig. Alternativt kan store tomter benyttes til småskala næringsutøvelse. For å legge til rette for å opprettholde bosettingsmønster og lokalsamfunn som bidrar til å sikre samisk kultur og identitet, kan det i områder med samisk bosetting legges til rette for tomter som gir bedre mulighet for samisk næringsutøvelse. Tomtene bør gi rom for utstyr og næringsretta aktivitet. Lokaliseringen i forhold til aktuelle kjøreleier og mulighet for tilkomst med skuter må tillegges vekt.

Kommuneplanens arealdel som styringsverktøy
Kommuneplanens arealdel er det primære redskap for styring av spredt utbygging og utvikling av grendesenter. Overordna grep for spredt utbygging må klarlegges i kommuneplanen. Det vil gjelde både bolig- og næringsbebyggelse. Spredt næringsbebyggelse innenfor rammen av "Landbruk pluss"[3] kan tillates innenfor arealformålet LNFR. For øvrig kan det tilrettelegges for spredt næringsbebyggelse i soner innen LNFR der spredt ervervsbebyggelse kan tillates. Kommuneplanen kan gi retningslinjer for lokalisering, utnyttingsgrad, avgrensing og kvalitetsutvikling for soner med spredt bebyggelse, grendefelt og grendesenter.

Randsonen omkring byene og tettstedene i Nord-Trøndelag består i stor grad av høgproduktive landbruksområder, samt karakteristiske kulturlandskap. Slike sentrale landbruksområder må ikke fragmenteres av enkeltbygninger og klynger av bebyggelse som ikke er tilknyttet stedbunden næring. Det må derfor føres en restriktiv politikk for spredt boligbygging i randsonen til byer og tettsteder. Dette er viktig for å sikre matvaresikkerhet og arronderingen i landbruket. Mulighet for utbygging i randsonen kan best avklares gjennom kommuneplanens arealdel. Dette er også det beste utgangspunktet for effektiv framtidig arealbruk.

2.4 Kvalitative forhold i planleggingen

Bomiljø og fellesfunksjoner må utformes med kvalitet både estetisk og funksjonelt. Lokalisering og planutforming må tilpasses terreng og eksisterende forhold. Det må legges stor vekt på estetikk ved utforming av bebyggelsen, der det både er rom for moderne uttrykk, tilpassing og ivaretakelse av lokal byggeskikk.

Regionalpolitiske retningslinjer for kvalitet i planleggingen

- Det skal planlegges for gode og kompakte byer, tettsteder, bygde- og grendesentra hvor det legges til rette for næringsutvikling, attraktivt og variert boligtilbud og gode møteplasser.
- Fortetting og omforming skal gjennomføres med kvalitet, høg utnytting og arealeffektive løsninger. Hensyn til grøntområder, kulturmiljø, gode arkitektoniske og estetiske løsninger skal vektlegges.

Fortsetter på neste side

[3] Landbruk Pluss er en samlebetegnelse på arbeidet med modernisering og nye strategier i landbrukspolitikken. Satsingen skal bidra til utvikling av ny næringsaktivitet og bosetting knyttet til landbruket, parallelt med strukturendringene.

- Planleggingen skal legge prinsippet om universell utforming til grunn, og sikre god tilgjengelighet for alle uavhengig av alder og funksjonsevne. Alle kommuner bør ha et sammenhengende sentrumsområde som er universelt utformet innen år 2025.
- For å fremme folkehelsa må det legges til rette for leik og aktiv livsstil i hele fylket. Arealbruken må gi god tilgang til og sikre sammenhengende grøntstruktur med leikeareal og grønne lunger i bolig- og sentrumsområder.
- Planleggingen skal bygge opp under miljøvennlig kollektiv-, sykkel og gangtransport og sikre trygge forbindelser for gående og syklende.
- All utbygging skal tilpasses kommende klimaendringer og vise aktsomhet til fareområder.
- Sammenhengende grøntstruktur i byer og tettsteder, med turmuligheter for ulike brukergrupper og til ulike årstider, må sikres i kommuneplanen. Som norm bør 25-50 m^2 per boenhet legges til grunn for samla felles og offentlig uteareal i nye boligområder. Arealene skal fortrinnsvis lokaliseres på bakkenivå.

Universell utforming
Tilrettelegging for ulike brukergrupper bør vektlegges, og prinsippet om universell utforming må legges til grunn i planleggingen. Dette er særlig viktig på steder der mange ferdes. Det er ikke tilfredsstillende at hvert enkelt bygg er tilgjengelig hvis sammenhengen mellom dem svikter. Tilrettelegging av sammenhengende sentrumsområder er derfor viktig for å sikre tilgang til sentrale funksjoner for alle brukergrupper. Lokalisering av fellesfunksjoner med kort innbyrdes avstand er en viktig forutsetning for å oppnå dette. Likeså må det tilrettelegges for tilgjengelighet til kollektivtilbud.

Areal for lek og opphold
Tilgang til områder for leik og opphold er viktig for barn og unges fysiske og sosiale utvikling. Tilgang til slike areal må derfor sikres gjennom kommuneplanens arealdel, og videre gjennom detaljering i reguleringsplaner. Områdene må være sikret mot forurensing, støy, trafikkfare og annen helsefare.

Frilufts- og aktivitetsområder
For å fremme god helse i hele befolkningen er det viktig å ha god tilgang til frilufts- og aktivitetsområder. Varierte områder med skog, fjell, sjø og elv er i selv en kvalitet som kan bidra til økt bruk og mer fysisk aktivitet. Områdenes beliggenhet i forhold til bosted har betydning for den daglige aktiviteten. Nærturområder med stier og skiløyper bør finnes lett tilgjengelig for alle.

Gang- og sykkelveger er, i tillegg til sin transportfunksjon, et viktig helsefremmende tiltak. Både som skoleveg, arbeidsveg og som turveg har den en helsefremmende funksjon. Det er da viktig at det legges til rette med lengre strekninger, og gjerne med mulighet for rundløype.

2.5 Samordnet areal- og transportplanlegging

Regional plan for arealbruk skal legge til rette for utvikling av effektiv infrastruktur for transport. Areal- og transportpolitikken må samordnes slik at behovet for transport reduseres og grunnlaget for klima- og miljøvennlige transporter styrkes i hele fylket. Planlegging for gående og syklende samt forpliktende samordning omkring knutepunkt og korridorer skal vektlegges.

Regjeringen forventer at areal- og transportpolitikken samordnes slik at behovet for transport reduseres og grunnlaget for klima- og miljøvennlige transporter styrkes. Planlegging av sykkel- og gangveger skal vektlegges.

Regional planstrategi for Nord-Trøndelag peker på behovet for gode kommunikasjoner i fylket. Videre vurderes god og effektiv samferdsel å kunne forstørre bo- og arbeidsmarkedsregioner i fylket. Med utgangspunkt i dette skal Regional plan for arealbruk legge til rette for og bidra til en utvikling av et fremtidsrettet effektivt og miljøvennlig transportsystem, som både betjener regional og lokal trafikk i og mellom byer, tettsteder og distrikter.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeidfor areal- og transportplanlegging

- Areal- og transportplanleggingen må samordnes slik at behovet for transport reduseres, grunnlaget for miljøvennlige transportformer styrkes og klimagassutslipp, og lokal luft- og støyforurensing reduseres.
- Planlegging for gående og syklende skal vektlegges og integreres i all transportplanlegging.
- Forpliktende avtaler om samordnende tiltakspakker bør benyttes for å nå målene om miljøvennlig og effektiv transport i byene, spesielt langs aksen Trondheim-Steinkjer. Samordning og samarbeid trengs også i transportkorridorene, i distriktene og ved utformingen av den nasjonale transportpolitikken.
- Arbeidsplass- og besøksintensiv virksomhet skal fortrinnsvis lokaliseres nær knutepunkter for persontrafikk.
- Ved fortetting og omforming (transformasjon) av arealer ved viktige knutepunkter for persontrafikk, skal det legges vekt på areal- og trafikkeffektive løsninger.
- Utbyggingshensyn nær de større knutepunktene kan tillegges større vekt enn vern av dyrka jord, forutsatt at utbyggingen planlegges konsentrert og at det tas hensyn til kulturmiljø og grøntstruktur.
- Det bør legges til rette for innfartsparkering ved knutepunkt for persontrafikk.
- Virksomheter som skaper tungtransport skal lokaliseres til områder med god tilgjengelighet til overordnet infrastruktur.
- Ved knutepunkt for godstransport bør arealeffektive løsninger vektlegges og innrettes med tanke på å gjøre næringslivet mer konkurransedyktig.
- Tilrettelegging for utvidelse av jernbanelinja og sikkerhet langs linja skal vektlegges sterkere i takt med modernisering av togtrafikken.

Utvikling av funksjonelle knutepunkt for person- og godstrafikk står sentralt i den nordtrønderske areal- og transportplanleggingen. Med knutepunkt for persontransport menes her regionale og større lokale punkter i kollektivnettet, som både er byttepunkt og målpunkt for kollektivreiser. Effektive knutepunkter er spesielt viktig der det er stort potensial for regionforstørring med kollektivtrafikk som viktig element i samferdselen. Med knutepunkt for godstrafikk menes målpunkt og byttepunkt for gods. Der det er stor godskonsentrasjon endres disse fra å være rene omlastingspunkt til å være drivere for næringsutvikling.

Det må stilles store krav til kvalitet i knutepunktene. Sikkerhet, effektivitet, informasjon, tilgjengelighet og universell utforming er forhold som må ivaretas. Det er behov for bedre koordinert rutetilbud, der bussen må supplere og tilpasses tilbudene med tog, båt og fly. Bussens styrke er fleksibilitet til å bruke et stort vegnett og dermed gi stor flatedekning – de andre strukturene er ”tunge og stive”. Tilbringersystemene til knutepunktene må videreutvikles. Planleggingen skal forebygge organisatoriske hindringer for knutepunktutvikling.

Byene med knutepunkter er selvstendige enheter som både tjener sine innbyggere og samtidig tjener sitt omland. Knutepunktutviklingen er viktig for sentrenes egenkraft. Det er likeså viktig for byenes rolle i forhold til hverandre og infrastrukturen mellom dem. Det er tydelige knutepunkter i Stjørdal, Levanger, Verdal og Steinkjer og Namsos. Namsos er knutepunkt for Midtre Namdal. Grong er knutepunkt for Indre Namdal, der transportdelen er tydelig, men befolkningsgrunnlaget er mindre enn i Namsos. Nærøy og Vikna, med tyngdepunkt rundt Nærøysundet, har elementer av knutepunkt. Ellers i fylket er Vanvikan knutepunkt for Fosen, Åsen for Frosta, Røra for Inderøy og Namsskogan for Røyrvik. Disse knutepunktene er kjernen i et kollektivt tilbringersystem.

Figur 2: Steder med ulik grad av knutepunktsfunksjon

2.6 Jordvern i landbruksfylket Nord-Trøndelag

Jordressursene i Nord-Trøndelag skal forvaltes i et langsiktig perspektiv for å sikre framtidig matproduksjon i takt med en voksende befolkning. Klare grenser mellom bebygde områder og landbruks-, natur- og friluftsområder, fortetting og omforming (transformasjon) står sentralt.

Nord-Trøndelags rolle som matprodusent er betydelig med om lag 11 prosent av landets produksjon. Skal fylket opprettholde sin posisjon som matvareprodusent og ivareta fremtidens matvaresikkerhet må produksjonsgrunnlaget ivaretas. Regional plan for arealbruk skal bidra til dette.

Regionalpolitiske retningslinjer ivaretakelse av dyrka og dyrkbar jord

- Dyrka og dyrkbar jord i Nord-Trøndelag skal forvaltes i tråd med nasjonal politikk for å sikre fremtidig matproduksjon i takt med en voksende befolkning.
- Det skal tilstrebes klare grenser mellom bebygde områder og landbruks-, natur- og friluftsområder.
- Fortettings- og transformasjonspotensial innenfor eksisterende tettstedsavgrensning skal utnyttes før nye arealer utenfor tas i bruk.
- Kommuneplanens arealdel skal ivareta helhetsperspektivet og anvise hvordan byvekst og utbygging kan skje samtidig som fremtidig matproduksjon sikres gjennom ivaretakelse av jordressursene.
- Ved lokalisering av samferdselstiltak på dyrka jord må inngrepet minimaliseres og alternative traseer vurderes, samtidig som behovet for trygg og miljøvennlig trafikkavvikling ivaretas.

Jordvernet står relativt sterkt i kommunene i Nord-Trøndelag. Regjeringen fastsatte i 2006 det nasjonale målet om en halvering av årlig omdisponert dyrka jord innen 2010. Nord-Trøndelag har, i likhet med resten av landet likevel opplevd en årlig avgang av dyrka jord. Avgangen har imidlertid vært lavere i Nord-Trøndelag enn i mange andre fylker, og betydelig nydyrking har bidratt til at Nord-Trøndelag arealmessig har styrket sin posisjon som matvareprodusent sammenliknet med andre fylker.

Nord-Trøndelag er med sine jordressurser viktig for framtidig matproduksjon regionalt og nasjonalt. St.meld nr. 9 ”Velkommen til bords” om landbruks- og matpolitikken fra desember 2011 legger spesielt vekt på matvaresikkerhet og på at matproduksjonen skal økes i takt med befolkningsøkningen. Videre opprettholdes det nasjonale halveringsmålet fra 2006. For å kunne nå målet om økt matproduksjon om 1,5 % økt matproduksjon i Trøndelag, er det en forutsetning at dyrka og dyrkbar jord ivaretas som grunnlag for matproduksjon. Jordvernet vil være en forutsetning og en nødvendig bærebjelke for matproduksjon i framtiden.

De fleste av byene og tettstedene i Nord-Trøndelag ligger midt i “matfatet” og er omgitt av dyrka mark, til dels av høg kvalitet. Dette fører til press på dyrka jord i randsonene til byer og tettsteder. Videre står vi overfor store samferdselstiltak som også vil utfordre jordvernet i betydelig grad. Nedbygging av dyrka jord er et irreversibelt inngrep i en ressurs som naturen har brukt tusenvis av år på å bygge opp. Jordvernet omfatter både dyrka og dyrkbar jord. Det er derfor ikke tilstrekkelig å vise til at det finnes muligheter for nydyrking. Den beste jorda er dyrket, og Norge har begrenset areal for nydyrking.

En forutsetning for en balansert utvikling på strekningen Trondheim – Steinkjer er at jordvernet i praksis utøves med utgangspunkt i et felles kriteriesett. En har tidligere sett tendenser til at jordvernet i større grad må vike i områder med stort utbyggingspress i forhold til områder med mer moderate presstendenser. En har merket seg at Miljøverndepartementet i brev til fylkesmennene av 31.06.12 har fokus på arealbehovet for

boligbygging i de største byene. For vår region vil det i praksis bety Trondheim. En tolkning av dette i retning av en mer liberal praksis av jordvernet i Trondheim vil kunne bety at aktivitets- og befolkningskonsentrasjonen i Trondheim vil forsterke seg i forhold til utviklingsmulighetene lenger nord på aksen. Ut fra en samlet regional vurdering, og fra et Nord-Trøndelagsperspektiv vil dette være en uheldig utvikling det er all grunn til å ha oppmerksomheten rettet mot.

Fylkestinget har i planprosessen med Regional plan for arealbruk signalisert et ønske om en tillemping av restriksjonene i forhold til dyrkajord. Det ble uttrykt et ønske å kunne akseptere et kommuneregnskap som forutsetter en nydyrking i forholdet 2:1 ved omdisponering av dyrkajord til bolig- og næringsformål. Ett slikt prinsipp er per i dag ikke forenelig med gjeldende nasjonal politikk. Det er likevel en regionalpolitisk intensjon å få endrede mekanismer når det gjelder framtidig omdisponering av dyrkajord.

2.7 Lokalisering av næringsvirksomhet

Regional plan for arealbruk skal bidra til å sikre tilgang til næringsarealer i Nord-Trøndelag og at virksomheter lokaliseres hensiktsmessig i forhold til funksjon.

Per i dag løser kommunene etterspørsel etter næringsareal ved behov, slik at virksomheter med arealbehov får mulighet for etablering eller ekspansjon. Imidlertid kan prosessene ta lenger tid enn næringslivet ønsker. Videre er det et spørsmål om tilgjengelig areal er tilpasset de behov som etterspørres. Regional plan for arealbruk skal bidra til å sikre tilgang til næringsarealer i Nord-Trøndelag. Dette dreier seg først og fremst om å sikre god lokalisering av alle små og mellomstore virksomheter i fylket, men det er også et behov for å sikre store sammenhengende næringsarealer for arealkrevende virksomheter. Det er behov for bedre oversikt og kunnskap om status, utfordringer og planbehov for næringsarealer i kommunene.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeidfor lokalisering av næringsvirksomhet

- Det bør satses på fortetting og omforming (transformasjon) når dette kan forsterke klynger og samlokalisering av virksomheter som kan nyttegjøre seg av hverandre.
- Det bør legges ytterligere vekt på planleggingskapasitet, interkommunalt plansamarbeid og forutsigbare prosesser for tilrettelegging ved konkrete etableringssaker.
- Det er behov for bedre oversikt og kunnskap om eksisterende og nye næringsareal, og arealenes egnethet for næringsvirksomhet. Et samarbeid mellom lokalt og regionalt nivå vil kunne bidra til å bedre dette kunnskapsgrunnlaget.

De tunge internasjonale trendene med endring av tradisjonell industri mot kunnskapsintensiv industri preger utviklingen i Nord-Trøndelag så vel som resten av landet. Sterkere regionale nettverk og samarbeid er utfordringer som Trøndelagssamfunnet sammen må finne løsninger på. Kunnskapsøkonomien regnes som drivkraft og bærebjelken i den økonomiske utviklingen i samfunnet.

By- og stedsutviklingen i Nord-Trøndelag skal legge til grunn eksisterende utbyggingsmønster for videre utvikling. Areal for næringsutvikling skal fortrinnsvis

lokaliseres i sammenheng med eksisterende byer og tettsteder. Et hovedspørsmål er hvor rikelig med arealreserve det bør være for fremtidig utvikling av næringsvirksomhet, og hvor mye som kan dekkes ved fortetting og omstrukturering av eksisterende arealer. Fortetting og transformasjon bør være i hovedfokus når dette kan forsterke klynger og samlokalisering av virksomheter som kan dra nytte av hverandre. Et virkemiddel for å tilrettelegge for dette er flytting av tyngre virksomhet internt i kommunen. Slike prosesser kan frigjøre areal som i ettertid kan brukes til offentlig og privat service.

Planberedskap
Omstilling av næringsliv vil som regel ha et aspekt av relokalisering og arealutvikling. En del av fleksibiliteten bør sikres ved at kommunen har god plankompetanse- og kapasitet til å gjennomføre raske og kvalitativt gode prosesser når etableringer er på gang. Dette kan være et godt alternativ til å tilrettelegge store arealer uten at det foreligger konkrete prosjekter. Kommuneplanene skal sikre arealbruk som er robust i forhold til skiftende virksomheter. Det er særlig viktig med planberedskap for omstrukturering og transformering av næringsarealer for byutvikling.

Det er en utfordring å kunne avklare et behov raskt nok i forhold til tiltakenes karakter. Det er grunn til å stille spørsmål om det er realistisk at alle arealene noen gang blir maksimalt utnyttet. Økt utnyttingsgrad kan også medføre at en ”ødelegger” for noen funksjoner, ved at de blir ”tvunget” til å flytte ut av den indre bysonen, uten at dette er ønskelig for helheten.

Økt kunnskap og kompetanse om næringspolitikk og utvikling av næringsareal som samfunnsutvikling hos beslutningstakere er utfordringer som bør gis ytterligere fokus. Det er behov for samarbeid med andre kommuner for å finne tilgjengelige næringsarealer, både med tanke på å gjøre regionen så sterk som mulig og samtidig ivareta lokale interesser.

Kartlegging av næringsareal
Trondheimsregionen har gjennom interkommunal arealplan (IKAP) utviklet metodikk for blant annet lokalisering av næringsvirksomhet. Erfaringer fra Stjørdal kommune, som er en del av IKAP-samarbeidet, er gode. Metodikken vurderes som interessant også for de andre byene og for andre større næringsareal i Nord-Trøndelag. Det er behov for registreringer som viser hvordan næringsparker utnyttes og hvordan disse kan utvides både i areal og antall. Videre vil det være hensiktsmessig med oversikt over eksisterende bedrifter, slik at klynge- og samlokaliseringspotensial kan identifiseres og utnyttes. I et slikt arbeid bør følgende arealegenskaper vektlegges:

- Samfunnssikkerhet
- Nærhet til kollektiv knutepunkt
- Nærhet til godsstrømmer og øvrig logistikk
- Konflikt med miljøinteresser og dyrka og dyrkbar jord
- Forhold til næringsklynger
- Tilknytning til veg og annen infrastruktur.

Retningslinjer for lokalisering av kjøpesenter
I Nord-Trøndelag utgjør byene Stjørdal, Levanger, Verdal, Steinkjer, Namsos og Kolvereid tydelige senter som betjener sitt omland både med hensyn på handel, service og

kulturtilbud. I tillegg har Leksvik, Grong og Rørvik i noe ulik grad preg av senter som betjener et visst omland utover egen kommune. I Nord-Trøndelag er nærings-, handels- og servicevirksomheter i all hovedsak lokalisert i sentrum eller i avlastingssentra i nær tilknytning til sentrum. I Verdal og Stjørdal er det en stor satsing på å lokalisere slike virksomheter sentralt i byen. Gjenreisningsbyene Namsos og Steinkjer har hatt en utvikling i og inntil sentrum. På grunn av bebyggelsens særlige vernestatus i Levanger sentrum, er kjøpesenter utviklet i avlastningsområdet Moan. Større bygningsvolum lokalisert i avlastningssentre vil kunne bidra til at byen kan opprettholde sitt særpreg i sentrum. Samtidig er det en viss risiko for at selve bykjernen på sikt mister sin rolle som naturlig handels- og servicesentrum og som det sentrale offentlige møterommet.

Faktorer som påvirker kjøpekraftgrunnlaget viser at de store og sentrale kommunene i fylket vil være i en gunstig posisjon med hensyn til kjøpekraftsutvikling i årene som kommer. En avgjørende faktor er den forventede befolkningsveksten i disse kommunene. Mange kommuner med få innbyggere og fraflytting vil kunne oppleve et svekket kjøpekraftsgrunnlag. Stadig dårligere servicedekning i de mindre kommunene forsterker handelsforflyttingen til de største sentrene. Det er viktig at arealpolitikken legger til rette for et godt lokalt tilbud også i mindre kommuner. Samlokalisering av flere handelsbedrifter og lokalisering sentralt i kommunesentra kan bidra til å styrke og gjøre det lokale tilbudet mer attraktivt.

Forskrift om rikspolitisk bestemmelse fra 2008 fastslår i § 3 følgende:

"Kjøpesentre kan bare etableres eller utvides i samsvar med godkjente fylkesplaner eller fylkesdelplaner med retningslinjer for lokalisering av varehandel og andre servicefunksjoner".

Retningslinjer utarbeidet til regional plan (tidligere fylkesplan) vil dermed kunne tilpasse og differensiere rammer for etablering og utviding av kjøpesenter til lokale forhold. I medhold av § 3 i "Forskrift om rikspolitisk bestemmelse for kjøpesenter" kan kjøpesenter lokaliseres eller utvides i samsvar med følgende regionalpolitiske retningslinjer i denne plan:

Regionalpolitiske retningslinjer for lokalisering av kjøpesenter i Nord-Trøndelag

1. Formål

Retningslinjene skal bidra til at eksisterende byer og tettsteder styrkes og gjøres attraktive som viktige møtesteder for folk. Retningslinjene skal forhindre at service i tettsteder, grender og boligområder blir utkonkurrert av nye, store kjøpesentre i utkanten eller utenfor tettstedene. Intensjonene er å konsentrere detaljhandel og tjenester med høy besøksfrekvens og høy arbeidsplasstetthet til sentrumsområder med kollektivdekning og god tilgjengelighet for gående og syklende. Det er et mål å oppnå en intensiv arealbruk i sentrum.

2. Definisjoner

Kjøpesenter defineres som detaljhandel i bygningsmessige enheter og bygningskomplekser som etableres, drives eller framstår som en enhet, samt utsalg som krever kunde- og medlemskort for å få adgang. Dagligvareforretninger er også å oppfatte som kjøpesenter i denne sammenheng. Det samme er varehus som omsetter én eller flere varegrupper. Som kjøpesenter regnes også handelsvirksomhet lokalisert i flere enheter innenfor et område som for eksempel en handelspark.

Tettsted er et geografisk område der det bor minst 200 personer og avstanden mellom husene ikke er over 50 meter (Statistisk sentralbyrå (SSB)).

Sentrumssone er et område satt sammen av en eller flere sentrumskjerner og en sone på 100 meter rundt og som inneholder mer enn tre ulike hovednæringsgrupper med sentrumsfunksjoner. I tillegg til detaljvarehandel, må offentlig administrasjon eller helse- og sosialtjenester eller annen sosial og personlig service være representert. Avstanden mellom bedriftene skal ikke være mer enn 50 meter (SSB).

3. Kommunal styring

Lokalisering av varehandel skal omhandles i kommuneplanen. Det er kommunens eget ansvar å samordne og vurdere etableringer og utvidelser innen rammene av regionalpolitiske retningslinjer for kjøpesenter i denne plan. Lokalisering må vurderes ut fra tilgjengelighet, arkitektur og andre hensyn gjennom saksbehandling etter plan- og bygningsloven. Alle kommunesenter og definerte bygdesenter definert som tettsted etter SSBs tettstedsstatistikk, skal ha sentrumsavgrensing bestemt gjennom kommuneplanens arealdel. Sentrumssoner etter SSBs sentrumsonestatistikk skal benyttes som utgangspunkt for sentrumsavgrensning i kommuneplanens arealdel. Avgrensingen skal skje i samråd med regionale etater.

For byene skal også avlastningssentre for transport- og plasskrevende varegrupper defineres i kommuneplanens arealdel. For kommunesenter som ikke er definert som tettsted etter SSBs definisjon kreves ikke sentrumsavgrensing for etablering av kjøpesenter inntil BRA=1 200 m^2.

4. Lokalisering

Varehandel skal så langt det er mulig, lokaliseres sammen med andre sentrumsfunksjoner som privat og offentlig service, forsamlingslokaler, kulturinstitusjoner og knutepunkt for kollektivtrafikk. Videre skal varehandel lokaliseres i eller inntil en by, et bydelssentrum eller et tettsted, og være minst like tilgjengelig med kollektivt transporttilbud som med bruk av privatbil. Ved utbygging i sentrum skal tilgjengeligheten for fotgjengere, syklister og kollektivt reisende vektlegges særlig høyt. Avlastnings- og bransjesenter skal ligge i gang- og sykkelavstand fra sentrum, ha god tilgjengelighet for myke trafikanter og om mulig ha kollektivdekning. Det må

være god adkomst fra hovedvegnettet til avlastnings- og bransjesenter. Når gjennomgangstrafikken er lagt utenom en by eller et tettsted, skal ikke ny varehandel lokaliseres inntil den nye vegen uten at etableringen blir en del av byen eller tettstedet.

5. Senterstruktur for lokalisering av kjøpesenter
Følgende senterstruktur skal benyttes for lokalisering av kjøpesenter i Nord-Trøndelag:

Nivå 1 – Byene: I sentrum av Stjørdal, Levanger, Verdal, Steinkjer, Namsos og Kolvereid setter ikke regional plan noen øvre grense for størrelsen på kjøpesentre, lokalisert innenfor sentrumsavgrensingen i kommuneplanens arealdel.

Levanger sentrum har en særlig vernestatus. Dersom det dokumenteres at kjøpesenter ikke kan lokaliseres i sentrum av Levanger fordi dette er uforenelig med vernestatusen, kan lokalisering på avlastingssenteret Moan vurderes.

Nivå 2 – Kommunesenter med interkommunal handel: I Leksvik, Grong, Rørvik. setter ikke regional plan noen øvre grense for størrelsen på kjøpesentre, lokalisert innenfor sentrumsavgrensingen i kommuneplanens arealdel. Etableringens størrelse skal være tilpasset senterets funksjon og handelsomland.

Nivå 3 - Kommunesenter og bygdesenter definert i kommuneplanens arealdel. Kjøpesenter kan etableres med størrelse inntil BRA=5 000 m^2, lokalisert innenfor sentrumsavgrensingen i kommuneplanens arealdel.

6. Avlastningsområder.
Handel med plass- og transportkrevende varegrupper skal lokaliseres i avlastningsområder definert i kommuneplanens arealdel. Regional plan setter ikke grense for bruksareal for slik varehandel innen definerte avlastningssentre. Innen avlastningssentre kan det dessuten etableres kjøpesenter inntil BRA=3 000 m^2 dersom dette av areal- eller miljømessige grunner ikke bør lokaliseres innen definert sentrumsavgrensing. Dagligvarebutikk som har funksjon som nærbutikk kan lokaliseres innen avlastningsområder med maksimalt BRA=1 200 m^2. For tettsteder uten definerte avlastningsområder skal plass- og transportkrevende varegrupper fortrinnsvis lokaliseres i utkanten av tettstedet, og på en slik måte at de kan nås fra hovedvegnettet med minst mulig forstyrrelse av miljøet i tettstedet. Følgende varegrupper regnes som plass- eller transportkrevende:

- motorkjøretøy
- landbruksmaskiner
- trelast og andre byggevarer
- varer fra planteskoler/ hagesentre
- lystbåter
- møbler
- hvitevarer
- brunevarer

7. Utenfor sentrumsavgrensing og avlastningsområder.
For steder med sentrumsavgrensing og avlastningsområde(r) skal varehandel i prinsippet ikke lokaliseres utenfor disse områdene. Dagligvarebutikk som har funksjon som nærbutikk kan imidlertid lokaliseres utenfor sentrumsavgrensing og avlastningsområder, med maksimalt BRA=1 200 m^2.

8. Samarbeid over administrative grenser
Ved etableringer som baseres på handelsomland utover kommunegrensen, skal

berørte nabokommuner og -fylker gis anledning til å uttale seg før beslutning fattes.

9. Virkninger av regionalpolitiske retningslinjer
Prinsippene i retningslinjene skal nedfelles og detaljeres i kommunenes videre arealplanlegging og være retningsgivende for saksbehandling etter plan- og bygningsloven. Kommunale planer i strid med disse retningslinjene, gir grunnlag for innsigelse fra regionale myndigheter.

3 Arealplanlegging i sjø

Fiskeri- og havbruksnæringa har stor betydning for bosetting langs kysten. I Nord-Trøndelag ønskes en fortsatt bærekraftig vekst og utvikling i fiskeri- og havbruksnæringa. Samordnet forvaltning og planlegging i sjøområdene vil stå sentralt for å lykkes med dette.

Kystområdene i Nord-Trøndelag har i århundrer gitt et godt grunnlag for bosetting og næringsvirksomhet. Aktiviteten i kystsonen har vært preget av flerbruk uten at noen bestemt gruppe har lagt varig beslag på arealene. Den tradisjonelle bruken har vært knyttet til ferdsel og fiske og har stort sett foregått uten store konflikter. De siste tiårene har aktiviteten i kystsonen økt betydelig. Dette har ført til enkelte begrensninger i det som tidligere var relativt fri arealbruk. Det er grunn til å tro at denne utviklingen vil fortsette i årene som kommer.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeid for arealplanlegging i sjø

- Fylkeskommunen vil være en pådriver for å få utarbeidet digitale marine grunnkart for sjøområdene i fylket jfr. Mareano og Astafjordprosjektet.
- Kartløsningen Geografi i Nord-Trøndelag (www.gint.no) videreutvikles med temakart som viser naturverdier, aktuelle registreringer og relevante interesser i sjøområdene.
- Fylkeskommunen vil arbeide for at det utarbeides en felles digital fremstilling av de kommunale arealplanene i sjø i Nord-Trøndelag.
- Kommunene må sette av tilstrekkelig egnet areal til akvakultur ved rullering av arealplanene i sjø.
- Kommunene må ta hensyn til kartlagte gyte- og oppvekstområder for vill fisk og viktige fiskeområder ved rullering av arealplanene i sjø.
- Kommunene må forsterke det interkommunale samarbeidet i tilknytning til arealplanlegging i sjøområdene. Arealplanene må rulleres med jevne mellomrom.
- Tiltakene i "Gullestad-utvalgets" innstilling vurderes som fornuftige, og anbefales iverksatt.
- Fylkeskommunen vil arbeide for at det legges til rette for utvikling av nye akvakulturarter inkludert akvakultur basert på vannlevende planter.
- Det bør utarbeides forvaltningsplan før en eventuelt åpner for taretråling i industriell skala i fylket.

3.1 Fiskeriene

De tradisjonelle fiskeriene representerer lange tradisjoner og sterke interesser. I de siste årene har det vært en sterk strukturendring i fiskeflåten som har medført at antall kystfiskere er redusert og kvotene er samlet på færre fartøyer. Trøndelag skiller seg fra de fleste andre landsdelene ved at det i vår region fiskes og høstes fra et stort mangfold av arter. Dette er et forhold som må vektlegges i forvaltning og planarbeid. Sjømat er en fornybar ressurs og en viktig del av kostholdet, det er derfor all grunn til å tro at fiske i kystnære områder også blir viktig i tiden som kommer.

3.2 Tarehøsting

Det er åpnet for kommersiell utnyttelse av tareressursene på kyststrekningen fra Rogaland til Sør-Trøndelag. Tareforekomstene i Nord-Trøndelag har blitt godt kartlagt de siste årene. Etter en periode med sterk nedbeiting er det nå store og livskraftige tareskoger i fylket.

Det er gitt tillatelse til prøvehøsting av stortare i relativt stort omfang i Namdalen. Interessen for taretråling vil sannsynligvis øke i årene som kommer. Tareskogene har et rikt biologisk mangfold og er viktige oppvekstområder for flere fiskearter. Høsting av tare møter derfor betydelig motstand i enkelte områder. I henhold til «*Forskrift om høsting av tang og tare*» kan Fiskeridirektoratet fastsette regionale forskrifter om hvor og når det er tillatt å høste tare i den enkelte region. Forskriftsforslag utarbeides av fylkesvise grupper som ledes av fylkeskommunen. Det forutsettes at et slikt arbeid blir gjennomført og samordnes i en forvaltningsplan før en eventuelt gir tillatelse til industriell utnyttelse av tareressursene i fylket.

3.3 Vindkraft

Det eksisterer i dag ikke sjøbaserte vindmølleanlegg i Nord-Trøndelag. Det er foreslått et større område for havvind i Vikna kommune. Dette er vist på kart og beskrevet nærmere i kapittel 8 Vindkraft og småkraft.

3.4 Rekreasjon og friluftsliv

Kysten representerer store verdier i reiselivssammenheng og for rekreasjon og friluftsliv. I enkelte deler av landet har det vært til dels store konflikter mellom næringsinteresser og grupper som benytter kystsonen til fritidsformål og friluftsliv. Selv om det har vært tilløp til motsetninger også i Nord-Trøndelag, oppleves konfliktnivået som lavt. Gode planleggingsprosesser vil bidra til en fornuftig sameksistens mellom ulike interesser også i tiden som kommer.

3.5 Transport

Kystsonen og farledene er viktig for både godstransport og persontransport over korte og lange avstander. Den høge aktiviteten innen fiskeri, akvakultur og maritime næringer krever dessuten godt utbygd infrastruktur. Tilrettelegging for sjøbasert transport kan begrense arealet tilgjengelig for andre formål.

3.6 Akvakultur

Akvakulturnæringa har hatt en formidabel vekst og fremstår i dag som den viktigste næringa i flere av kystområdene i Nord-Trøndelag. Produksjonen av laks i fylket har økt fra 10 000 tonn i 1990 til 80 000 tonn i 2011. Utviklingen i næringa har mange steder vært den viktigste drivkraften for rullering av arealplaner i sjø.

Næringas arealbruk har endret seg vesentlig i de siste årene. På 1980- og tidlig på 1990-tallet lå anleggene godt skjermet på relativt grunne lokaliteter. I de siste årene har anleggene blitt flyttet til mer eksponerte, dype og strømsterke lokaliteter. Denne utviklinga har medført at antall lokaliteter som til en hver tid er i bruk er redusert, og at produksjonen på den enkelte lokalitet har økt betydelig.

Det må legges til rette for at næringa kan utvikle seg videre til det beste for livskraftige lokalsamfunn. Både dagens produksjon og videre vekst må skje innenfor miljømessig bærekraftige rammer. Som et ledd i dette arbeidet gikk akvakulturnæringa i fylket i 2010 sammen med offentlig forvaltning og delte sjøområdene inn i koordineringsområder (Figur 3) med felles smoltutsett og felles brakklegging innen det enkelte område. Områdene er i ettertid fastsatt i en egen soneforskrift fra Mattilsynet. Dette er et svært viktig verktøy for bekjempelse av lakselus og som et generelt forebyggende tiltak mot sykdommer.

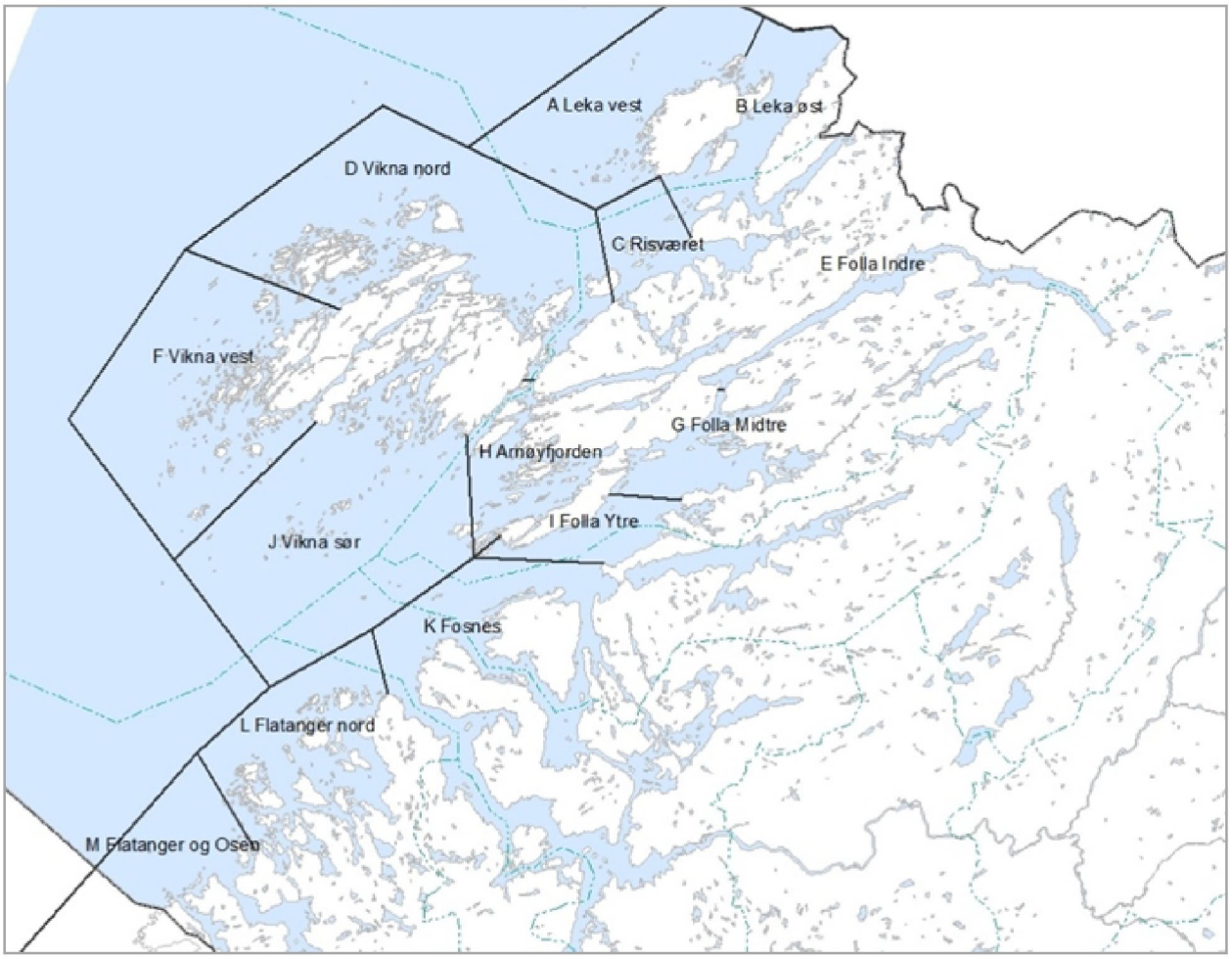

Figur 3: Oversikt over koordineringsområder i Nord-Trøndelag per mars 2012

Nord-Trøndelag er ett av få områder der en slik modell allerede er innført. ”Gullestad-utvalget” la frem sin innstilling vedrørende arealbruken i akvakulturnæringa i 2011. I denne innstillinga er inndeling i produksjonsområder vurdert som et sentralt element i den videre utviklingen av næringa. I Nord-Trøndelag legges det vekt på at regional tilpasning av områdestørrelser og soneutforming også må være mulig i fremtiden. Øvrige forslag i ”Gullestad-utvalget” fremlagt i innstillingen ”Areal til begjær” betraktes som fornuftig og hensiktsmessig i Nord-Trøndelag.

Kriteriene for lokalisering av akvakulturanlegg har forandret seg mye over tid. Dette har i første rekke skjedd i form av en utvikling i retning av stadig større og mer eksponerte, dype og strømsterke lokaliteter med stor kapasitet. Gode lokaliteter i tilstrekkelig omfang er svært viktig for å lykkes i forhold til sentrale målsettinger i produksjonen og i forvaltningen. Dette forholdet må vektlegges ved rullering av arealplaner i sjø.

Samlokalisering av ulike arter er lite utbredt. Det er ønskelig at dette kan videreutvikles innenfor smittemessige trygge rammer, for eksempel i forbindelse med økt satsing på produksjon av vannlevende planter i stor skala. Reguleringer og forvaltning av akvakulturnæringa må innrettes slik at en kan opprettholde en variert struktur med små, mellomstore og store selskaper.

3.7 Arealplanlegging i sjøområdene

Kysten representerer store naturverdier og et variert og viktig biologisk mangfold i flere dimensjoner. Det er foretatt registreringer av marine naturtyper og marint biologisk mangfold i Nord-Trøndelag. Resultatene fra disse registreringene er tilgjengelige på www.gint.no.

Nord-Trøndelag har mange av landets beste lakseførende vassdrag. Sjølaksefisket er i dag strengt regulert. Tradisjonene med kilenotfiske etter laks holdes imidlertid godt i hevd i deler av fylket. Både Trondheimsfjorden og Namsenfjorden er nasjonale laksefjorder som skal forvaltes i tråd med bestemmelsene gitt for nasjonale laksefjorder. Det er svært viktig å ta vare på de ville bestandene av atlantisk laks. Både akvakulturnæringa, høsting og bevaring av laks i sjø og elv har felles interesse av en god og fremtidsrettet forvaltning av laksebestandene.

Vannforskriften gir rammene for vannforvaltningen og omfatter alt kystvann ut til en nautisk mil utenfor grunnlinjen. Som et ledd i dette arbeidet blir alle vannforekomstene karakterisert og klassifisert i henhold til gjeldende veiledere. Målsettingen med arbeidet er å sikre god økologisk tilstand som representerer bærekraftig bruk av sjøområdene.

Figur 4: Eksempel på kartutsnitt med naturtyper og akvakulturlokaliteter.

Nasjonale forventninger
Regjeringen uttrykker følgende i sitt nasjonale forventningsbrev for 2011:

"Regjeringen forventer at planleggingen legger til rette for å opprettholde og videreutvikle fiskeri- og havbruksnæringen innenfor en miljømessig bærekraftig ramme. Arealbehovet for havbruksnæringen sees i et regionalt perspektiv, og fremtidens arealstruktur bidrar til en balansert og bærekraftig sameksistens med andre interesser i kystsonen og langs vassdrag". "Regjeringen forventer at fylkeskommunene vurderer behovet for regionale kystsoneplaner, og om nødvendig utarbeider slike planer."

Konfliktområder bør så langt det er mulig avklares ved rullering av de kommunale arealplanene for sjøområdene. Ny kunnskap må innarbeides ved at arealplanene rulleres med jevne mellomrom. De administrative grensene er ikke tilpasset naturgitte forhold, økologiske sammenhenger og næringslivets ulike behov. Arealplanleggingen i sjøområdene bør derfor gjennomføres gjennom interkommunalt samarbeid der helhet og sammenheng i sjøarealene tillegges stor vekt. Det er viktig å se sammenhengen mellom arealplanlegging i sjø og tilgangen på arealer på land. Dette for både å sikre nødvendig areal til landbaserte aktiviteter for fiskeri- og akvakulturnæring og for å ta hensyn til natur- og miljøkvalitetene i strandsonen. Fylkeskommunen bør i sterkere grad bidra faglig og tilrettelegge for en interkommunal samordning av arealplanleggingen i sjøområdene. De til en hver tid gjeldende arealplanene bør gjøres digitalt tilgjengelige gjennom en samlet fremstilling på www.gint.no.

3.8 Videre kartlegging

Det er utført et betydelig arbeid med kartlegging av marine ressurser, naturverdier, bunnforhold, kulturverdier og vernebehov i Nord-Trøndelag. Ut fra dette er det opprettet flere verneområder i kystsonen og sjøområdene i fylket. Det anses ikke å være store og uavklarte konflikter på dette området i forhold til fiskeri og akvakultur.

Det gjenstår imidlertid mye arbeid for å oppnå et tilstrekkelig grunnlag for bærekraftig bruk og kunnskapsbasert forvaltning av kystsonen. Det er derfor av stor betydning at det tas initiativ til detaljert kartlegging av undervannstopografi og bunntyper for å fremskaffe gode marine grunnkart for Nord-Trøndelag. Dette bør gjennomføres i tråd med kriteriene som ligger til grunn i MAREANO og Astafjordprosjektet i Troms. Resultatene av arbeidet må gjøres tilgjengelig gjennom www.gint.no.

Det er gjennomført et samarbeidsprosjekt for å utvikle verktøy for modellering av strømforhold i regionen. Verktøyet er tatt i bruk, men må videreutvikles etter hvert som ny teknologi og kunnskap gjør dette mulig.

Temakart
De fleste eksisterende temakart for fylket er samlet i innsynsløsningen www.gint.no. Innsynsløsningen gir oversikt over en rekke temadata, og gir sammen med tilsvarende innsynsløsninger et godt grunnlag for saksbehandling og planlegging. Det legges derfor vekt på å videreutvikle innsynsløsningen etter hvert som en får ny kunnskap om ulike tema.

4 Differensiert forvaltning av strandsonen

Forvaltning av strandsonen må basere seg på en avveiing mellom økologiske, økonomiske og kulturelle forhold. En aktiv og bevisst forvaltning av 100-meterbeltet langs sjøen vil kunne ha stor betydning for bosetting og bolyst i kystkommunene.

I Nord-Trøndelags kystkommuner er kulturell identitet, næringsmessig utvikling og bosetting nært knyttet til havet og til kysten. Kommunene har kunnskap og lange tradisjoner med å leve av og leve i en slik næringsmessig og kulturell sammenheng, og har derfor gode forutsetninger for forvaltning av strandsonen. Kysten i Nord-Trøndelag har alltid representert store verdier som økonomisk næringsområde, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det er derfor en tradisjon for etablering av næringsvirksomhet og bosetting i strandsonen.

Strandsonen har stor verdi som friluftsområde med allmenn tilgjengelighet, som oppvekstmiljø for spesielle plante- og dyrearter og de ofte særegne landskapsmessige verdier knyttet til disse områdene. Dette er imidlertid ettertraktede områder for utbygging til bolig-, nærings- og fritidsformål, og i løpet av de siste årene har områder tilgjengelig for allmennheten i denne sonen blitt merkbart redusert, også i deler av Nord-Trøndelag. Det er et klart uttrykt nasjonalt mål at videre privatisering av strandsonen skal unngås.

Regionalpolitiske retningslinjer for strandsonen

- Kommunal oversiktsplanlegging bør tydeliggjøre langsiktige strategier for bruk og bevaring av strandsonen.

- Ny fritidsbebyggelse bør samlokaliseres i felt eller i tilknytning til eksisterende bebyggelse og andre inngrep. Tilstreb en konsentrert utbygging.

<u>En differensiert forvaltning i 100m-beltet</u>

JA-kriterier; forhold som kan gi mindre streng vurdering ved behandling av søknader om tiltak:

- Tiltak i tråd med differensiert kommunal oversiktsplanlegging
- Tiltak i områder med lite potensial for allment friluftsliv
- Tiltak som har liten privatiseringseffekt
- Tiltak som er landskapsmessig forsvarlig eller forbedrende ved endring
- Fortetting i eksisterende bebygd og regulert område
- Gjenoppbygging av eldre, tilsvarende bebyggelse
- Tiltak innen næringsvirksomhet i tråd med kommunal plan

Fortsetter på neste side

Nei-kriterier; forhold som tilsier streng vurdering ved behandling av søknader om tiltak:

- Tiltak i område definert som nei-område i kommunal plan
- Tiltak i større sammenhengende uberørt strandsone med kvaliteter som tilsier en streng holdning til utbygging
- Tiltak som privatiserer strandsonen, og som reduserer allmennhetens tilgang
- Tiltak i konflikt med viktige landskapsverdier, biologisk mangfold og dyrka jord
- Tiltak som bidrar til uplanlagt, skrittvis nedbygging av strandsoneareal
- Tiltak i konflikt med arealer som er nødvendig for å sikre en bærekraftig reindriftsnæring.
- Tiltak i konflikt med statlige fiskerihavner.

Dagens bruk av strandsonen skiller seg på mange måter fra den tradisjonelle kystkulturen. Etablering av fritidsbebyggelse i strandsonen medfører i mange tilfeller en privatisering i forhold til allmennhetens interesser, og utforming av ny bebyggelse er ofte i strid med lokale tradisjoner. I de tettest bebygde kystområdene kan slike konflikter på sikt føre til en situasjon hvor allemannsretten med fri ferdsel i strandsonen ikke lenger fungerer og hvor bare offentlig sikrede friluftsområder gir allmennheten tilgang til strandsonen.

Den enkelte kommune er ansvarlig for hvordan arealene i strandsonen forvaltes, og det er gjennom planlegging etter Plan- og bygningsloven at kommunen kan og skal vurdere arealbruken i et overordnet perspektiv. For å få reell egenstyring med strandsonen er det nødvendig at den enkelte kommune skaffer seg status over arealsituasjonen i strandsonen og at det utformes en langsiktig, forutsigbar strandsonepolitikk i kommunens oversiktsplanlegging.

Gjennom kartportalen Geografi i Nord-Trøndelag (www.gint.no) har kommunene tilgang på flybilder for strandsonen i de fleste av fylkets kommuner. Videre har kommunene tilgang på inngrepskart for strandsonen som ble produsert gjennom et samarbeidsprosjekt mellom Fylkeskommunen, Fylkesmannen og en rekke av fylkets kommuner omkring år 2000. Det foretas nå en vurdering av behov og muligheter for en oppdatering av det eksisterende verktøyet. En oppdatering vil i så fall skje gjennom et samarbeid mellom Fylkeskommune, Fylkesmann og kommuner.

4.1 Regional og kommunal differensiering av statlige planretningslinjer

Plan- og bygningsloven slår fast et bygge- og fradelingsforbud i 100-metersonen ved sjø og vassdrag, med spesifiserte unntak og muligheter for å søke om dispensasjon. Videre er nasjonal arealpolitikk i 100-metersbeltet ved sjøen tydeliggjort og klarlagt gjennom statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen. Disse ble fastsatt ved kongelig res. av 25. mars 2011. Retningslinjene åpner for at det kan være enklere å få tillatelse til å bygge i 100-metersbeltet i områder med lite press og vanskeligere i områder med mye press. Regjeringen signaliserer dermed at planlegging og dispensasjonspraksis må vurderes ut fra stedlige forhold og den faktiske situasjon for friluftsliv, naturverdier, landskap og kulturmiljø i den enkelte region. Forholdene langs kysten er svært forskjellige. Regionale og kommunale planer kan derfor gjennom helhetlig planlegging etter plan- og bygningsloven bidra til en differensiering som synliggjør lokale variasjoner. De statlige retningslinjene inneholder en geografisk differensiering hvor kystsonen i Nord-Trøndelag er delt i to:

- Områder der presset på arealene er stort (Trondheimsfjordens østside). Her skal byggeforbudet praktiseres strengt, med strenge krav til eventuelle unntak.

- Områder med mindre press på arealene (øvrige sjøkommuner). Her vil det være enklere for kommunene å gi tillatelse til tiltak enn i områder der presset er stort.

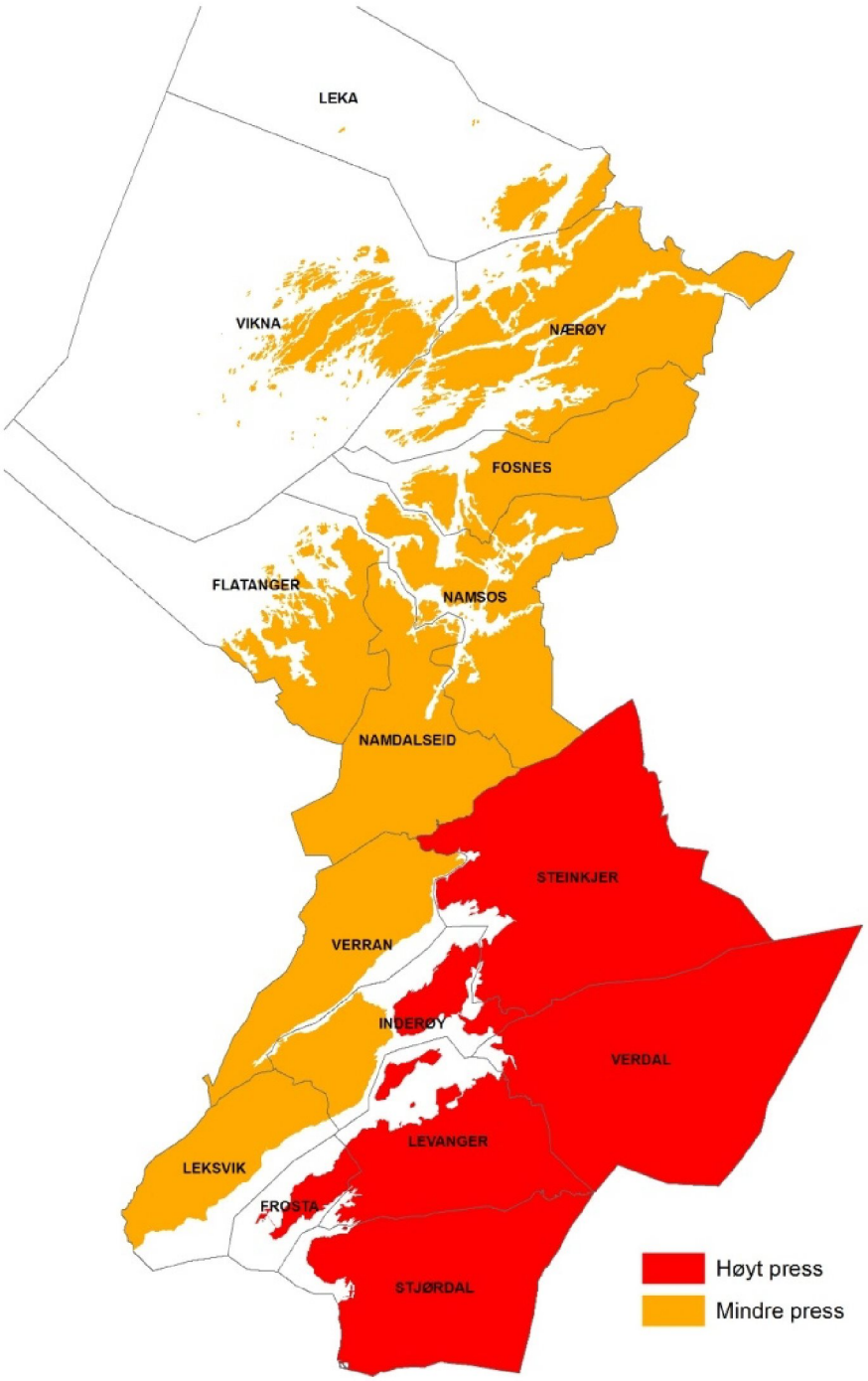

Figur 5: Geografisk differensiering i statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjø

Etter vedtak av de nye statlige planretningslinjene er det i Nord-Trøndelag gjennomført en regional prosess som konkretiserer og tydeliggjør en regionalpolitisk tolkning av differensieringen. Signalene bør innarbeides i kommunale oversiktsplaner og

strandsonepolitikken differensieres og tydeliggjøres ytterligere gjennom kommunale planprosesser.

Den regionale strandsonepolitikken i Nord-Trøndelag bygger på de statlige planretningslinjene og på regionale retningslinjer for strandsoneforvaltning i Fylkesplanmelding nr 2 (2001). I dette ligger blant annet behovet for å differensiere strandsoneforvaltningen innenfor den enkelte kommunen. At en kommune i de statlige retningslinjene er definert som "område med mindre press på arealene", betyr ikke nødvendigvis at det ikke er områder i denne kommunen som er under lokalt press og hvor strengere retningslinjer kan være hensiktsmessig.

4.2 Kommunenes mulighet for utvikling av en differensiert strandsonepolitikk

De statlige retningslinjene presenterer en differensiert strandsoneforvaltning med en to-deling av kommunene i Nord-Trøndelag. Basert på statlige og regionale retningslinjer bør den enkelte kommune gjennom kommuneplanprosessen tydeliggjøre en lokal strandsonepoltikk basert på lokale kriterier for differensiering. En slik strandsonepolitikk vil gi forutsigbarhet for tiltakssøkere og for miljø- og friluftslivsinteressene. I tillegg vil den gi kommunen økt råderett over egen strandsone, ved at en i større grad kan unngå dispensasjonssaker og innsigelser fra regionale myndigheter.

De regionalpolitiske retningslinjene for en differensiert strandsoneforvaltning i "Regional plan for arealbruk" kan være ledetråder for utvikling av en lokal strandsonepolitikk gjennom planprosesser i den enkelte kommunen. Kommunene bør utarbeide oversikt over områder med streng og mindre streng holdning til utbygging i strandsonen. Det anbefales at den enkelte kommune som et minimum vedtar en oversikt over hvilke strandområder en *ikke* ønsker utbygging. Dersom kommunen finner det nyttig, kan det utarbeides mer omfattende oversikt over ja/nei- områder, eventuelt etablering av såkalt "rød strek" som skiller ja- og neiområder.

4.3 Regionale signaler til en differensiert lokal strandsonepolitikk

Generelt skal spørsmål om bygging vurderes i forhold til den faktiske situasjonen for allmenne interesser, som natur- og kulturmiljø, friluftsliv og landskap. Tiltak med inngrep i flytteleier for reindrift og på dyrka jord bør unngås og det biologiske mangfoldet skal vurderes.

Samlokalisering av fritidsbebyggelse
Ny fritidsbebyggelse bør samlokaliseres i felt eller i tilknytting til eksisterende bebyggelse og andre inngrep. Det bør tilstrebes en konsentrert utbygging. Ved fortetting utenfor områder som omfattes av reguleringsplan kan det i enkelte tilfeller være utfordrende å definere hva som er reell fortetting. Dette må vurderes ut fra lokale forhold, slik at bit-for-bit nedbygging og privatisering av strandsonen unngås.

Båtanlegg
Etablering av flytebrygger og naust kan føre til en privatisering av strandsonen og utbygging bør skje i form av fellesanlegg som i minst mulig grad beslaglegger urørt og attraktiv strandsone. Primærfunksjonen for et naust skal være oppbevaring av båt og båtutstyr i en bygning med enkel konstruksjon og en utforming og terrengplassering som

medfører minimale inngrep. Ved søknader om etablering av naust bør det vurderes alternative løsninger i form av landbasert lagring.

Eksisterende kaianlegg kan være et argument for samlokalisering i søknader om nye tiltak i strandsonen. Det presiseres at kun eksisterende, godkjente kaianlegg som er i bruk kan gi åpning for samlokaliserte tiltak. Nye tiltak skal ikke komme i konflikt med næringsbruk av kaianlegg.

Fellesarealer i reguleringsplan
Reguleringsplaner for hyttefelt i strandsonen bør sikte på å bevare fellesarealer i strandsonen som felles friområder med allmenn tilgjengelighet.

Gjenoppbygging av hus
Tidligere bosetting på øyer og i strandsonen for øvrig, samt bygninger til nedfalls eller grunnmur/tufter, kan i særlige tilfeller gi åpning for ny bygging på samme sted. Tiltakene bør vurderes i forbindelse med utarbeidelse av areal- og reguleringsplaner. Tillatelse til gjenoppbygging av tidligere, tilsvarende bebyggelse bør forutsette at utbygger bevarer eller gjenskaper tidligere kulturmiljø. Ved nybygging må det gjennomføres en grundig vurdering av tilpasning til opprinnelig lokalisering samt utforming og fargevalg. Ved utbygging for reiselivsformål med behov for nye bygninger ut over de som gjenreises, bør det kreves reguleringsplan for tiltaket.

Tiltak bak veg
Vei kan gjerne oppfattes som eksisterende inngrep. I tilfeller der tiltak i strandsonen ønskes lokalisert i bakkant av offentlig vei vil byggeforbudet kunne vurderes mindre strengt.

Campingvognplasser
Et tiltak som ofte kan oppleves som uheldig og som lett faller utenom den vanlige planleggingen av byggetiltak i strandsonen er plassering av campingvogner. Fra regionalt nivå er det ønskelig at kommunen setter krav om at slike tiltak kun kan skje på regulert område.

5 Ivaretakelse av naturmiljø og kulturminner

Arealene i Nord-Trøndelag skal forvaltes på en bærekraftig måte, med god kunnskap om både fylkets natur- og miljøverdier, sosiale og kulturelle særtrekk og muligheter for næringsutvikling.

God kommunal og regional planlegging og tydelige strategier for samfunnsutvikling klarlegger og styrker det lokale handlingsrommet i tilknytning til kulturminner og miljøverdier. Regional plan for arealbruk skal bidra til at handlingsrommet kan avklares i konkrete saker, slik at en oppnår en bærekraftig forvaltning. En generell avklaring av handlingsrommet er ikke mulig å gi i en regional plan. Inngrep i naturen reguleres blant annet av Plan og bygningsloven, Kulturminneloven, Naturmangfoldloven, Energiloven, Vannressursloven, Jordloven og Skogloven. Alle plikter å vise aktsomhet og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet og kulturminner.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeid for naturmiljø og kulturminner

- Kommunene bør tydeliggjøre lokale strategier og behov for differensiert arealpolitikk i kommuneplanens arealdel.
- Regionale myndigheter skal differensiere hensynene til ivaretakelse av naturverdier og kulturminner ut fra en helhetlig forståelse av bærekraftbegrepet, der også behovet for lokal verdiskaping vektlegges.
- I Nord-Trøndelag tilstrebes en kunnskapsbasert forvaltning og bærekraftig bruk av arealene som ikke er vernet. Som en del av dette er nye kartlegginger aktuelt. God forankring hos og informasjon om målet med registreringene overfor grunneiere og lokale myndigheter er et bidrag til konfliktdemping og trygg og god samhandling.
- Kommunene bør i samarbeid med fylkeskommunen og Sametinget lage temakart med prioriterte kulturminner fra nyere tid sett fra lokalt og regionalt perspektiv.
- Fylkeskommunen skal ta i bruk metoder for effektiv registrering av kulturminner og ta initiativ til å utvikle en kompetansemodell for varig samhandling om kulturminneforvaltning i fylket.
- Fylkeskommunen skal bidra til å heve kompetansen om kulturminner og virkemidler hos eiere, håndverkere og kommuner. Det skal utvikles forvaltningsredskap som reduserer tap av kulturminner.
- Fylkeskommunen og Fylkesmannen har ansvar for å videreutvikle matrisen (vedlegg 1 og 2) til å bli et bedre egnet verktøy i arealforvaltningen i Nord-Trøndelag.
- Kommunene i Nord-Trøndelag bør utarbeide planer for forvaltningen av varig verna vassdrag for å utnytte handlingsrommet som er gitt.

5.1 Kunnskapsbasert forvaltning og samhandling

Tilstrekkelig kunnskap er vesentlig for å fatte gode avgjørelser. For store deler av naturen og kulturminnene i Nord-Trøndelag har en gjennom tiden samlet mye kunnskap. Likevel er det fortsatt behov for registreringer for å fange opp endringer og sikre stadig mer

kunnskap. Det er viktig at alle typer registreringer er godt forankret hos grunneiere og lokale myndigheter, og at det informeres godt om formål og planlagt gjennomføring.

Når eksisterende kunnskap ikke er tilstrekkelig kan det være nødvendig å gjøre spesielle registreringer i forkant av et inngrep for å avklare bestemte forhold. I utgangspunktet er det tiltakshaver som må bekoste slike undersøkelser. Etter kulturminnelovens § 10 om fornminner, har Riksantikvaren en ordning hvor de kan dekke tiltakshaverens kostnader til arkeologisk undersøkelse ved mindre, private tiltak.

Digitale geodata
God og lett tilgjengelig informasjon om arealstatus og hva som finnes av kunnskap og registreringer er viktig både for rettighetshavere, grunneiere, allmennhet og forvaltning. Mye av dette finnes tilgjengelig i ulike innsynsløsninger for kart på nett.

- En god oversikt får en på Geografi i Nord-Trøndelag (www.gint.no). Dette nettstedet bør videreutvikles.

- Oversikt over vernede områder, utvalgte naturtyper og økologisk funksjonsområde for prioriterte arter ligger til en hver tid tilgjengelig også på www.naturbase.no. Her er det lenke til verneforskrifter, forvaltningsplaner og skjøtselsplaner.

- På www.artsdatabanken.no finnes informasjon om hvor ulike arter er observert og deres status.

- Generell informasjon om verneområder, utvalgte naturtyper, prioriterte arter, og kulturmiljø finnes på http://nordtrondelag.miljostatus.no.

- I www.kulturminnesok.no og https://askeladden.ra.no finnes informasjon om kulturminner. Data fra disse basene er også tilgjengelige på www.gint.no. Det er mangelfulle oversikter, spesielt knyttet til kulturminner av lokal og regional interesse fra etter 1537.

5.2 Differensiering

I Nord-Trøndelag ønsker man å videreutvikle en lokal og regional differensiert arealpolitikk, både for å håndtere vekst, men ikke minst for å stimulere til utvikling. Differensieringen skal baseres på en helhetlig forståelse av bærekraftbegrepet der også behovet for lokal verdiskaping vektlegges. Den differensierte politikken skal gi ulik vekting av økologisk, sosial og økonomisk bærekraft i ulike deler av fylket. Differensieringen kan utvikles og tydeliggjøres gjennom en aktiv bruk av plan- og bygningsloven hvor kommunen tydeliggjør lokale strategier og behov i kommuneplanens arealdel. Eksempler på bestemmelser som gir en slik ønskelig tydeliggjøring og differensiering kan være lokal differensiering av vassdragsbeltet langs verna vassdrag, en tydelig strategi for hyttebygging eller en målrettet bruk av hensynssoner med tilhørende retningslinjer.

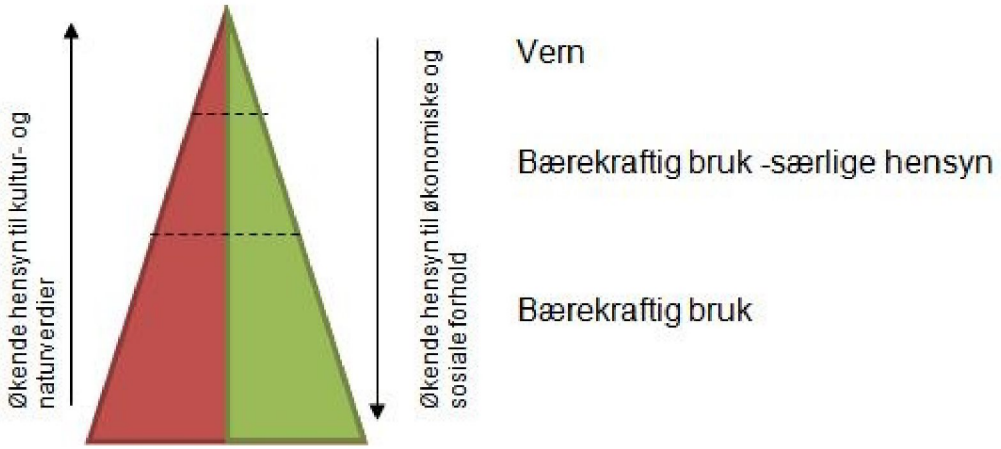

Figur 6: Forskjeller i status til kultur- og naturverdier på ulike areal

Figur 6 danner utgangspunkt for matrisene i vedlegg 1 og 2. Matrisene viser ulike lovmessige virkemidler for å ivareta en bærekraftig arealforvaltning. De gir oversikt over hensyn som skal ivaretas samt informasjon om handlingsrommet. Matrisene skal oppdateres og videreutvikles som et forvaltningsverktøy.

5.3 Bærekraftig bruk

Det meste av arealet i Nord-Trøndelag skal forvaltes etter prinsippet om bærekraftig bruk. Dette betyr at hensynet til natur- og kulturverdiene vurderes i hver enkelt sak. Det blir gjort en rimelighetsvurdering i forhold til tiltakets størrelse, karakter og samfunnsnytte.

5.4 Bærekraftig bruk - særlig hensyn

For noen areal i kategorien bærekraftig bruk skal det tas særlige hensyn til natur- og kulturmiljø. Hvor store skogarealer som forvaltes slik, kommer fram i rapporten "Effekter av ulike miljøhensyn på tilgjengelig skogareal og volum i norske skoger" publisert av Skog og landskap 2012. Landet deles her inn i fire ulike regioner. Regionen som omfatter Trøndelag til og med Troms har den største andelen av areal i kategoriene som i rapporten defineres som "områdevern" og "områdebeskyttelse", som omfatter verneformer etter naturmangfoldloven, biologisk viktige områder avsatt gjennom Skogbrukets miljøstandard, samt "villmarkspregede områder" og buffersonen rundt disse. 77 prosent av regionens produktive skogareal er ikke berørt av det som i rapporten defineres som "områdevern" eller "områdebeskyttelse". Hvor stor begrensning forskjellige former for restriksjoner fører til vil variere, alt etter hvilken form for næringsutøvelse som vurderes.

Prioriterte arter og utvalgte naturtyper

Prioriterte arter og utvalgte naturtyper er nye begrep i forvaltning av areal utenfor verneområder. Noen prioriterte arter kan ha økologiske funksjonsområder[4] med egne

[4] Økologisk funksjonsområde: Område – med avgrensing som kan endre seg over tid – som oppfyller en økologisk funksjon for en art, slik som gyteområde, oppvekstområde, larvedriftsområde, vandrings- og trekkruter, beiteområde, hiområde, myte- eller hårfellingsområde, overnattingsområde, spill- eller parringsområde, trekkvei, yngleområde, overvintringsområde og leveområde.

bestemmelser. Prioriterte arter blir ivaretatt gjennom egne sentrale forskrifter. Utvalgte naturtyper reguleres også i egne forskrifter knyttet til naturmangfoldloven. Dette kan føre til restriksjoner i utnyttelse av mindre sjø- og landarealer for å sikre utvalgte naturtyper eller prioriterte arter. Med mange prioriterte arter og utvalgte naturtyper vil likevel summen av berørt areal kunne bli merkbar.

For å sikre helhetlige og gode prosesser ved valg av forvaltningsform for ivaretakelse av natur er det viktig å gjøre grundige vurderinger av de virkemidler som er til rådighet i plan- og bygningsloven, jordlova og skogbrukslova og eventuelt annet lovverk som regulerer bruk og vern. I mange tilfeller vil ulike bestemmelser gitt i disse lovverkene kunne være tilstrekkelig for å sikre en bærekraftig forvaltning av ressursene knyttet til skog, jord og utmark. Utvalgte naturtyper og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter gjøres gjennom naturmangfoldloven. Likevel vil mange av virkemidlene for bærekraftig bruk finnes i annet lovverk, slik som for eksempel plan- og bygningsloven, jordlova og skogbrukslova.

Inngrepsfri natur
Inngrepsfrie naturområder i Norge (INON) er en kartlegging av uberørt natur og en indikator på om et areal/område ligger i en viss avstand fra tyngre tekniske inngrep. Områder som ligger mer enn 5 km fra tekniske inngrep defineres som villmarkspregede områder.

I Nord-Trøndelag legges det særlig vekt på å ivareta de villmarkspregede områdene. Differensieringen av INON-soner er gjennomført som et tiltak innenfor «arbeidsgruppen for økt avvirkning i Nord-Trøndelag». Det er enighet om differensieringen blant forvaltningsmyndighetene. INON-soner uten kjerne av villmarkspregede områder er ikke like viktig å bevare som INON-soner med kjerne av villmarkspregede områder.

Gjennom skogutvalgets rapport om praktiseringen av INON i fylket konstateres det at INON ikke har særlig begrensende betydning for nye tekniske inngrep, eksempelvis i forhold til skogbruksaktiviteten. Dette med bakgrunn i skogens faktiske beliggenhet, i lys av tilgjengelighet og forhold knyttet til skogens kvalitet.

Bruk og vern og øvrige interesseavveininger bør skje gjennom kommunal planlegging og enkeltsaksbehandling etter skogsbilveiforskriften.

Varig verna vassdrag
Gjennom fem verneplaner i perioden 1973-2009 er det vernet 392 vassdrag (eller deler av vassdrag) mot kraftutbygging i Norge, derav 20 i Nord-Trøndelag. Handlingsrommet for varig verna vassdrag er gitt gjennom Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag fra 1994, som angir rammer for differensiert forvaltning av vernede vassdrag. Der foreslås inndelinger av vassdrag i tre klasser etter grad av inngrepsomfang. Dette danner forvaltningsgrunnlaget for behandling av aktuelle tiltak.

Det er kommunenes oppgave å utarbeide planer for forvaltningen langs vassdragene, der de rikspolitiske retningslinjene skal legges til grunn. Det skal være rom for lokale tilpasninger, så lenge dokumenterte verneverdier direkte knyttet til vassdraget ivaretas, avhengig av topografi og verneverdier.

5.5 Vern

Kulturminner
I Nord-Trøndelag kjenner man til omlag 7 000 automatisk fredete lokaliteter med kulturminner, altså lokaliteter med kulturminner fra før år 1537. Samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet, og forvaltes av Sametinget. Av kulturminner fra etter år 1537 er 255 vedtaks- eller forskriftsfredet i medhold av kulturminneloven. Disse utgjør 0,15 prosent av alle bygninger i fylket. Fiskeværet Sør-Gjæslingan er kulturmiljøfredet. Også Levanger sentrum er under fredning etter kulturminneloven. For bærekraftig forvaltning av kulturminner fra etter år 1537, av lokal og regional interesse, er plan- og bygningsloven det sentrale virkemidlet.

Kulturminner yngre enn år 1537 i Nord-Trøndelag som er gitt varig vern gjennom kulturminneloven, er i hovedsak våningshus på de største gårdene, fiskevær eller bygning og anlegg knyttet til statlig virksomhet. Den geografiske fordelingen i fylket er skjev. Det kan stilles spørsmål ved om utvalget representer Nord-Trøndelags historie på en god måte. Av kulturminner yngre enn år 1537 skal det tas vare på et representativt utvalg av kulturminner i fylket. I utvelgelsen av kulturminner for vern skal det legges vekt på å vise regionens historiske, sosiale, kulturelle og geografiske mangfold i et tidsperspektiv. Kulturminnetyper som er underrepresentert av nasjonal interesse kan blir fredet etter kulturminneloven.

Naturmiljø
Omlag 3 490 km^2, eller nær 16 prosent, av Nord-Trøndelags areal er vernet etter lovverk. Tallene omfatter nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservat og biotopvern. Verneformen nasjonalpark dominerer det vernede arealet og utgjør 84 prosent av arealet vernet etter naturmangfoldloven i Nord-Trøndelag. Naturreservat og landskapsvernområde utgjør henholdsvis 12 og 3 prosent. I 2012 var ca 4,5 prosent av det produktive skogarealet i fylket vernet etter naturmangfoldloven.

Kun de mest verdifulle naturområdene er aktuelle som verneområder. Øvrige areal forvaltes etter prinsippet om bærekraftig bruk. Nasjonalparker og andre verneområder skal sikre sårbare og truede naturtyper, og de bevarer områder av internasjonal, nasjonal og regional verdi. Vern av offentlig areal og frivillighet fra privat grunneier sin side er vanlig arbeidsmetodikk ved vernearbeid i dag.

I verneområder er det verneforskriften som avgjør hva som er tillatt og ikke. Dette kan variere fra område til område, avhengig av hva som er formålet med vernet, og i forhold til ulike brukerinteresser. Friluftsliv, jakt og fiske er for eksempel tillatt i de fleste verneområdene, og i enkelte verneområder kan forvaltningsmyndigheten tillate tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk. Forvaltningsplaner for verneområder er et verktøy for å avklare utfordringer i forvaltningen og praktiseringen av forskrift i forhold til ulike brukerinteresser innenfor et verneområde. Planene gir konkrete forvaltnings- eller bevaringsmål for området, retningslinjer for bruk, informasjon, skjøtsel og eventuell tilrettelegging. Skjøtselsplaner beskriver tillatt skjøtsel som utføres for å opprettholde verneverdien. Den såkalte "Fjellteksten[5]" legger til grunn at verneområder kan utnyttes til verdiskaping i utmarksnæring, forutsatt at bruken ikke går på bekostning av de verdier som ligger til grunn for vernet og som fremgår av verneformålet.

[5]St. prp. Nr 65 (2002-2003). Målsetting om at verneområder og fjellområder skal kunne brukes bærekraftig innen utmarksnæring og reiseliv, forutsatt at dette ikke går på bekostning av verneverdier i verneområdene.

Forvaltningsmyndigheten, som vanligvis enten er fylkeskommunen, Fylkesmannen, Sametinget, nasjonalparkstyret eller kommunen, er ansvarlig for å vurdere og eventuelt tillate tilrettelegging, på bakgrunn av faglige behov, informasjon eller andre ønsker. Dette kan meldes inn gjennom bestillingsdialogen[6] hos Statens naturoppsyn. Tilrettelegging i verneområder skal ikke gå ut over de verdier som ligger til grunn for vernet, og gjøres i henhold til verneforskriften og eventuelt forvaltningsplan. Fugletårn og informasjonsposter er eksempler på tilrettelegging i forbindelse med verneområder. Eventuell tilrettelegging må være basert på konkrete planer.

Nasjonal marin verneplan
Nasjonal marin verneplan skal beskytte et representativt utvalg av sjøområdene og sikre mangfoldet av arter og naturtyper. Verneprosessen for marine verneområder startet i 2009 for 17 kandidatområder med 3 områder i Nord-Trøndelag. Dette var Skarnsundet, Børgin og Tautraryggen. I februar 2013 ble forslag til vern av Tautraryggen, som et av tre prioriterte forslag nasjonalt, sendt ut på høring. Det tas sikte på å opprette de første marine verneområdene etter naturmangfoldloven § 39 i løpet av dette året. De øvrige 14 kandidatområdene samt vel 20 andre områder vil fortsatt stå på vent. For Nord-Trøndelag gjelder dette områdene Borgan-Frelsøy, Iverryggen og Indre Folda.

5.6 Tap av kulturminner

Bærekraftig forvaltning av kulturminner krever et aktivt eierskap og forvaltning. Mangel på kunnskap og gode verktøy sammen med endret bosettings- og driftsmønster i fylket er de største utfordringene. Mangel på vedlikehold og gjengroing fører til forfall eller at kulturminner ikke lenger er synlige. Det er en vedtatt målsetting å redusere tapet av kulturminner og kulturmiljøet til 0,5 prosent per år innen 2020. Plan- og bygningsloven er et viktig virkemiddel for å nå dette målet, sammen med økonomiske virkemidler, rådgiving og kunnskapsbasert skjøtsel og vedlikehold.

[6] Bestillingsdialogen er en formalisert prosess mellom forvaltningsmyndigheten og Statens naturoppsyn lokalt for å sikre god dialog og forutsigbarhet med hensyn til prioritering av oppsynsinnsats og gjennomføring av tiltak i felt.

6 Reindrift og arealforvaltning

Framtidig arealforvaltningen i Nord-Trøndelag må ivareta både samiske reindriftsinteresser og kommunens behov for en aktiv distriktspolitikk.

Reindriften er en viktig bærer av samisk kultur, og danner grunnlag for kulturell identitet, språk og opprettholder samisk tradisjonskunnskap om naturen. I denne sammenhengen er tilgangen på beitearealer vesentlig for reindriftens fremtidige eksistens. Samtidig som reindrifta har behov for beiteareal ønsker nordtrønderske kommuner å ivareta også andre utviklings- og utbyggingsmuligheter. Regional plan for arealbruk skal bidra til felles virkelighetsforståelse som gir grunnlag for dialog og utvikling av handlingsrommet gjennom gode planprosesser.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeid for reindrift og arealforvaltning

- Kommuner med reindriftsinteresser må tydeliggjøre sin langsiktige arealbruk gjennom overordnet arealplanlegging.
- Kommunene bør søke samarbeid over kommune- og riksgrenser i tilfeller hvor konsekvensene for reindrifta av planer og tiltak nødvendiggjør helhetlige vurderinger. Kommunen og andre aktører bør involvere reindrifta tidlig i planprosesser.
- Reindriftsforvaltningens arbeid med en verdiklassifisering av reinbeiteområdene bør prioriteres slik at man både kan sikre tilstrekkelige arealer for en bærekraftig reindriftsnæring og skape et mer forutsigbart handlingsrom for ulik bruk og tiltak innenfor reinbeiteområdene.
- Det er muligheter for utbygging i reindriftens særverdiområder og minimumsbeiter hvis dette ikke medfører negative konsekvenser for reindrifta.
- Reindriftsforvaltningen skal gjennom kontakt med reinbeitedistriktene holde arealbrukskart for reindriften oppdatert.
- Sametinget, i samarbeid med Riksantikvaren og Nord-Trøndelag fylkeskommunen, oppfordres til å videreførearbeidet med en helhetlig kontrollregistrering og kvalitetssikring av samiske kulturminner.
- Fylkeskommunen, reindriftsforvaltning, kommuner og fylkesmannen samarbeider videre om et felles kunnskapsgrunnlag som viser omfang og utvikling av ulike inngrep, endret beitebruk og ferdsel over tid.

Reindriftsretten er en bruksrett som er opparbeidet gjennom alders tids bruk og har et ekspropriasjonsrettslig vern. Den gjelder i alle fjell- og utmarksområder innenfor reinbeiteområdet og er uavhengig av eiendomsforhold. Bruksretten innebærer blant annet beiterett, rett til jakt og fiske, uttak av ved og materialer til sløyd (duodji). Reindriftsloven regulerer og styrer reindriften og fastsetter sentrale bruksrettigheter i reindriften. Reindriftens rettsstilling er ikke uttømmende regulert gjennom loven. Reindriftslovens § 4 avgrenser det samiske reinbeiteområdet og fastsetter et erstatningsansvar ved inngrep i reindriftsrettigheten.

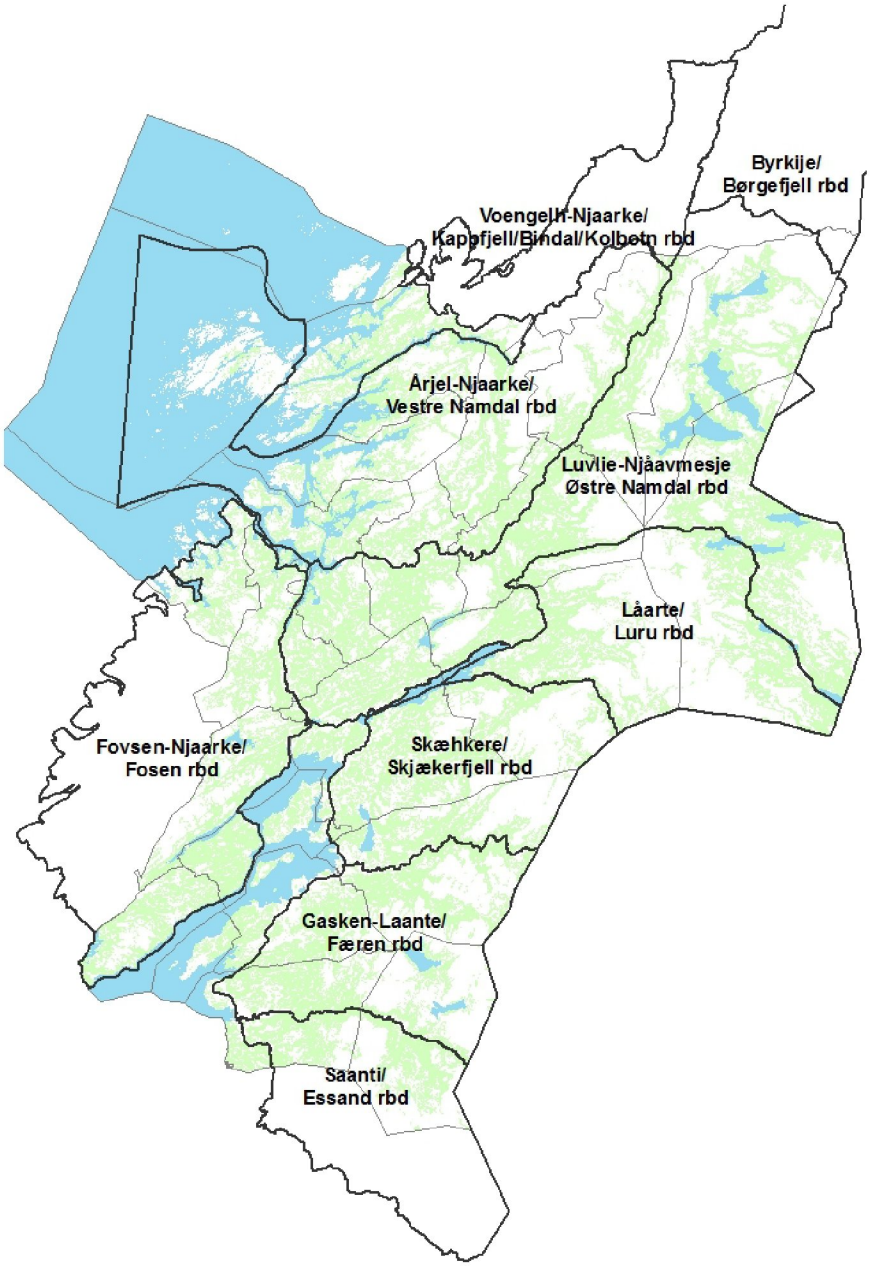

Figur 7: Kart over Nord-Trøndelag reinbeiteområde etter reinbeitedistrikt. Alle områder innenfor Nord-Trøndelag reinbeiteområde benyttes i mer eller mindre grad i reindriften. Grensene følger ikke fylkesgrensene.

6.1 Langsiktige rammer og gode samarbeidsprosesser

Reindriftsnæringen har behov for forutsigbare langsiktige rammer. En helhetlig forvaltning av utmarksarealer på tvers av kommunegrensene er viktig for reindriften. Ulik avgrensning for kommuner og reinbeitedistrikt innebærer at kommunenes avveininger om for eksempel langsiktig politikk for hyttebygging bør gjøres i nært samarbeid med nabokommuner. Når flere utbyggingstiltak samlet kan få vesentlige virkninger for et reinbeitedistrikt bør det samarbeides om konsekvensutredninger for hele reinbeitedistriktet i forbindelse med kommuneplanens arealdel. Det er viktig at reindriftsnæringen involveres tidlig i planprosessene. Det må også tilstrebes god dialog og kontakt knyttet til ulike aktørers sambruk av viktige reinbeiteområder.

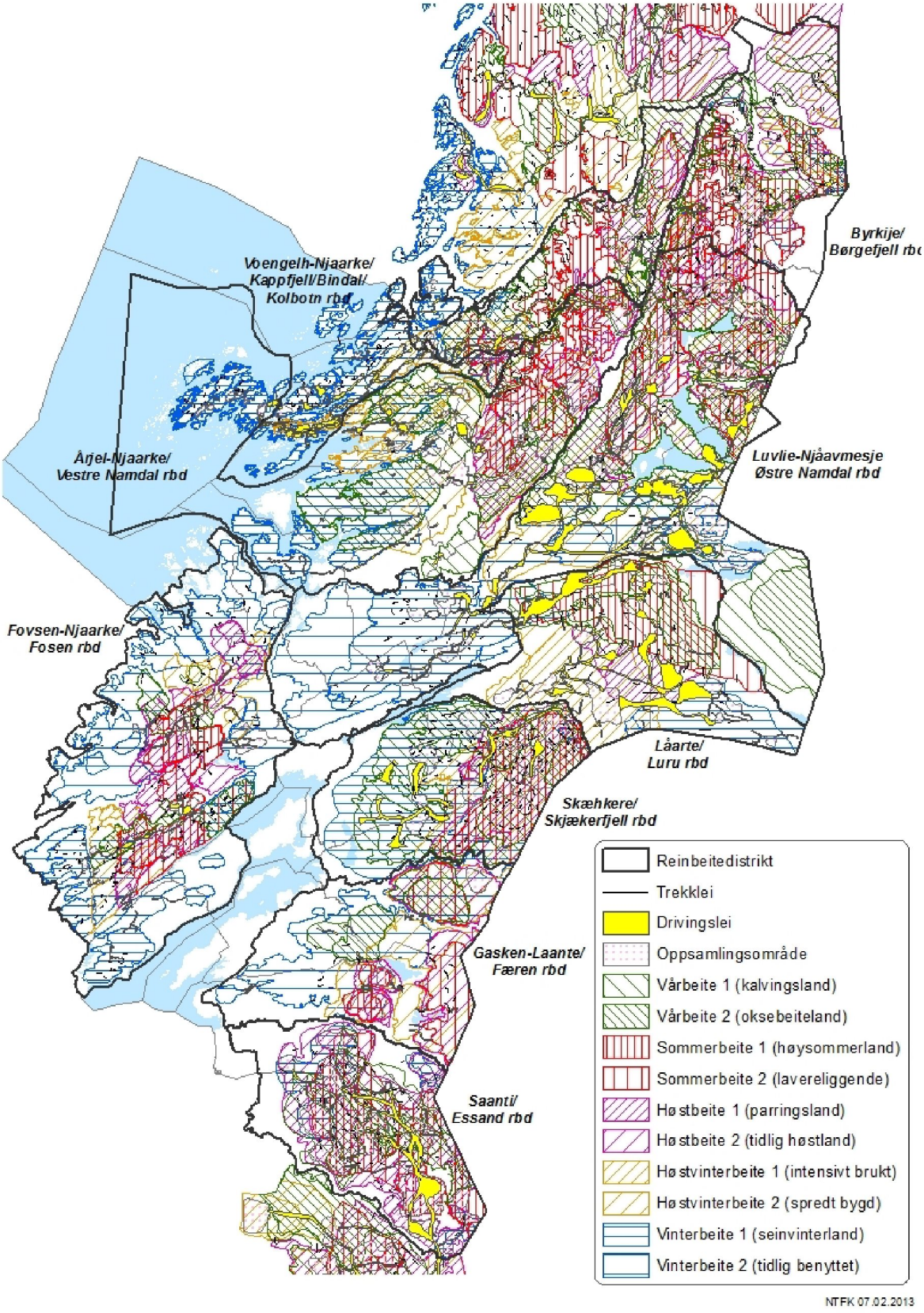

Figur 8: Reindriftens sesongbeiter, trekk- og drivingsleier

6.2 Oppdatert kunnskapsgrunnlag – et verktøy for konfliktløsing

Et oppdatert kunnskapsgrunnlag vil virke konfliktdempende i planprosesser og danne grunnlag for en differensiering av arealbruken.

Oppdaterte arealbrukskart
Reindriftens arealbehov er tydeliggjort på arealbrukskart for alle reinbeitedistriktene. Oppdaterte kart som er tilgjengelig for regionale og kommunale planleggere og den øvrige befolkningen utgjør et grunnleggende kunnskapsgrunnlag.

Verdiklassifisering av reinbeiteområdene
Regjeringen har i St.meld nr. 9 (2011-2012) om Landbruks- og matpolitikken signalisert at det ved en ferdigstillelse av verdiklassifiseringen gjennomføres en prosess for å få utarbeidet planretningslinjer/planbestemmelser for areal som er av særlig viktighet for en bærekraftig reindrift.

En slik verdiklassifisering og prioritering vil bidra til en tydeliggjøring av arealene som er av særlig viktighet for reindriften. Samtidig vil det føre til en større grad av forutsigbarhet for reindriftsutøverne og ulike tiltakshavere. En verdiklassifisering og prioritering vil også ha stor betydning for kommunene, ved at de blir gjort kjent med reindriftens viktigste areal. Slik kunnskap vil bidra til bedre planprosesser og en klarere felles forståelse for handlingsrommet i områder med reindrift. Det er knyttet store forventninger til dette arbeidet og det henstilles til landbruks- og matdepartementet om å prioritere ferdigstilling av dette.

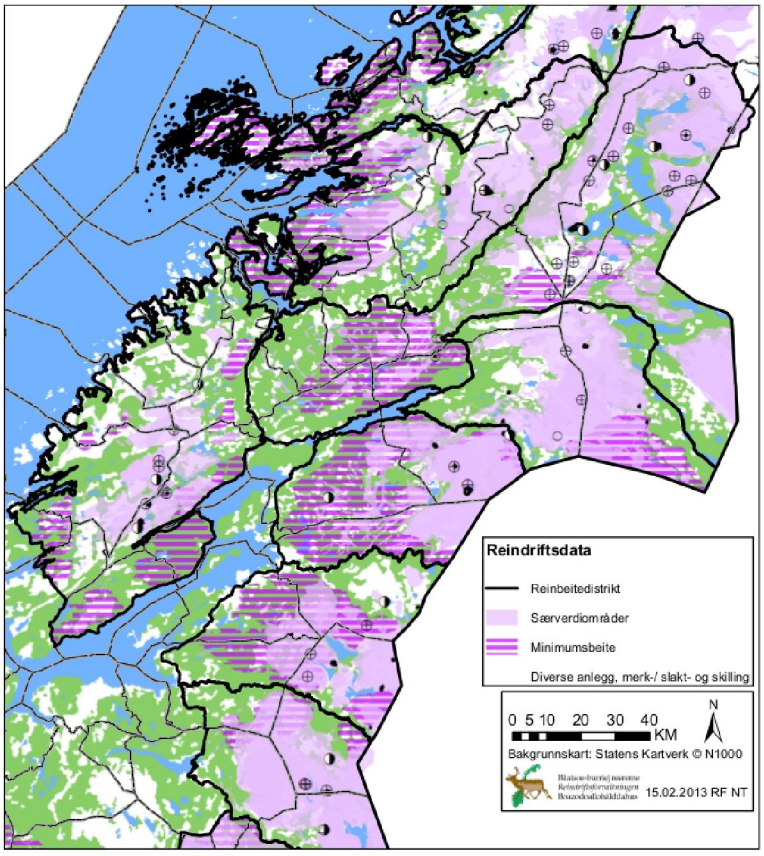

Figur 9: Viktige områder for reindriften (minimumsbeiter og særverdiområder). Reindriftens arealbrukskart er ikke juridisk bindende, men skal reflektere reindriftens bruk av forskjellige arealer gjennom året.

Per i dag vises det til særverdiområder og minimumsbeiter (Figur 9) som de viktigste arealene for å ivareta reindriften. Dette er sentrale områder som reindriften er avhengig av for å opprettholde sin driftsform. Med særverdiområder menes flytt- og trekkleier (inkludert oppsamlingsområder), brunstland, kalvingsland, sentrale luftingsområder, samt områder i og ved anlegg til merking, skilling og slakting. Minimumsbeite er det årstidsbeitet som begrenser distriktets reintall. I Nord-Trøndelag er dette vanligvis vinterbeiter. Utbygging som medfører vesentlige negative konsekvenser for reindriften i disse områdene bør unngås.

Kontrollregistrering og kvalitetssikring av samiske kulturminner
Kommunene har i sitt arbeid med plan- og utbyggingssaker behov for oppdatert kunnskap om sektorinteresser blant annet samiske kulturminner. Sametinget, som ansvarlig forvaltningsmyndighet arbeider kontinuerlig med kvalitetssikring når det gjelder videre registrering av samiske kulturminner. På sikt er det ønskelig med kommunevise prosjekter for helhetlig kontrollregistrering av områder og kvalitetssikring av kulturminnebasen "Askeladden". Deltagere i et slikt arbeid vil kunne være Riksantikvaren, Sametinget og fylkeskommunen.

Synliggjøring av inngrep og forstyrrelser innenfor ulike reinbeitedistrikt
Tilgangen på beitearealer påvirkes over tid av en rekke faktorer. Ulike former for tekniske inngrep vil direkte bidra til å redusere tilgjengelige arealer. Ulike tiltak vil videre kunne bidra til økt ferdsel i reinbeiteområder og således indirekte kunne medføre redusert verdi av arealene. Videre vil den generelle utviklingen av ferdselsmønster og ferdselsomfang i utmarksområdene kunne ha betydning. Det samme gjelder omfanget og arten av annen beitebruk. Det foreligger lite kunnskap om utviklingen av disse faktorene over tid i Nord-Trøndelag. Et forbedret kunnskapsgrunnlag vil være viktig for god samhandling i planprosesser. Det iverksettes derfor et arbeid som tar sikte på å belyse utviklingen av blant annet de nevnte faktorene over tid. Fylkeskommunen, Reindriftsforvaltningen, kommunene og Fylkesmannen skal være hovedsamarbeidspartnere. Arbeidet må baseres både på tilgjengelig forskningsresultater og data som kan sammenstilles fra ulike kilder.

7 Leire, kvikkleire, skred og flom

De globale klimaendringene påvirker også Nord-Trøndelag. Dette nødvendiggjør lokal og regional klimatilpasning i planlegging og arealbruk.

I NOU-rapporten 2010:10 Tilpassing til eit klima i endring er det blant annet fokus på at klimaendringene skjerper kravene til fornuftig arealbruk og langsiktig planlegging. Høyere temperatur og ikke minst hyppigere tilfeller av kraftig nedbør kan gi økt forekomst av flom, skred og erosjon. Et endret nedbørsmønster kan også øke risikoen for flom og skred i områder som ikke har vært utsatt for dette tidligere.

I Nord-Trøndelag har vi utfordringer med økt forekomst av flom som en følge av våre mange små og store vassdrag. Det er videre økt fare for kvikkleireskred på grunn av økt menneskelig aktivitet. I tillegg har vi utfordringer knyttet til økt havnivå og stormflonivå. Videre er deler av fylket utsatt for steinsprang og jordskred i perioder med mye nedbør.

I Risiko- og sårbarhetsanalysen for Trøndelag (ROS) fra 2009, ble natur- og værhendelser utvalgt som en av 7 utvalgte uønskede hendelser, begrunnet ut fra klimaendringer med økte nedbørsmengder og økt fare for flom og skred. ROS-Trøndelag skal revideres i perioden 2012-2013, og det vil være naturlig at klimaendringer og klimatilpasning blir et sentralt fokus i arbeidet med denne.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeid for leire og kvikkleire

- Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) gjennomfører et arbeid med å samle eksisterende informasjon om grunnforhold i en database samt å etablere et system for innlevering av data fra kommende undersøkelsene.
- Større bebygde leirområder bør undersøkes med tanke på "totalstabilitet".
- Regionale etater bør i fellesskap vurdere muligheten for utarbeidelse av et kart som synliggjør differensierte krav når det gjelder behov for stabilitetsundersøkelser.

7.1 Leirområder

I arealplanleggingen er det naturlig å vurdere problemstillinger knyttet til stabiliteten av leirområder og bruken av slike areal. Alle kommuner i Nord-Trøndelag, unntatt Namsskogan, Røyrvik og Lierne har avsettinger av marin leire. Nedre del av Namsdalen i Namsskogan ligger riktig nok under øvre marin grense, men på grunn av store mengder ferskvann i fjorden, kom saltvannet ikke inn til de områdene slik at det kunne avsettes marin leire. Etter at leira ble avsatt er det flere geologiske prosesser som har ført til at vi ikke lenger har et sammenhengende leirdekke under marin grense. En vesentlig del av leiravsetningene er overdekket av sand, grus og myr.

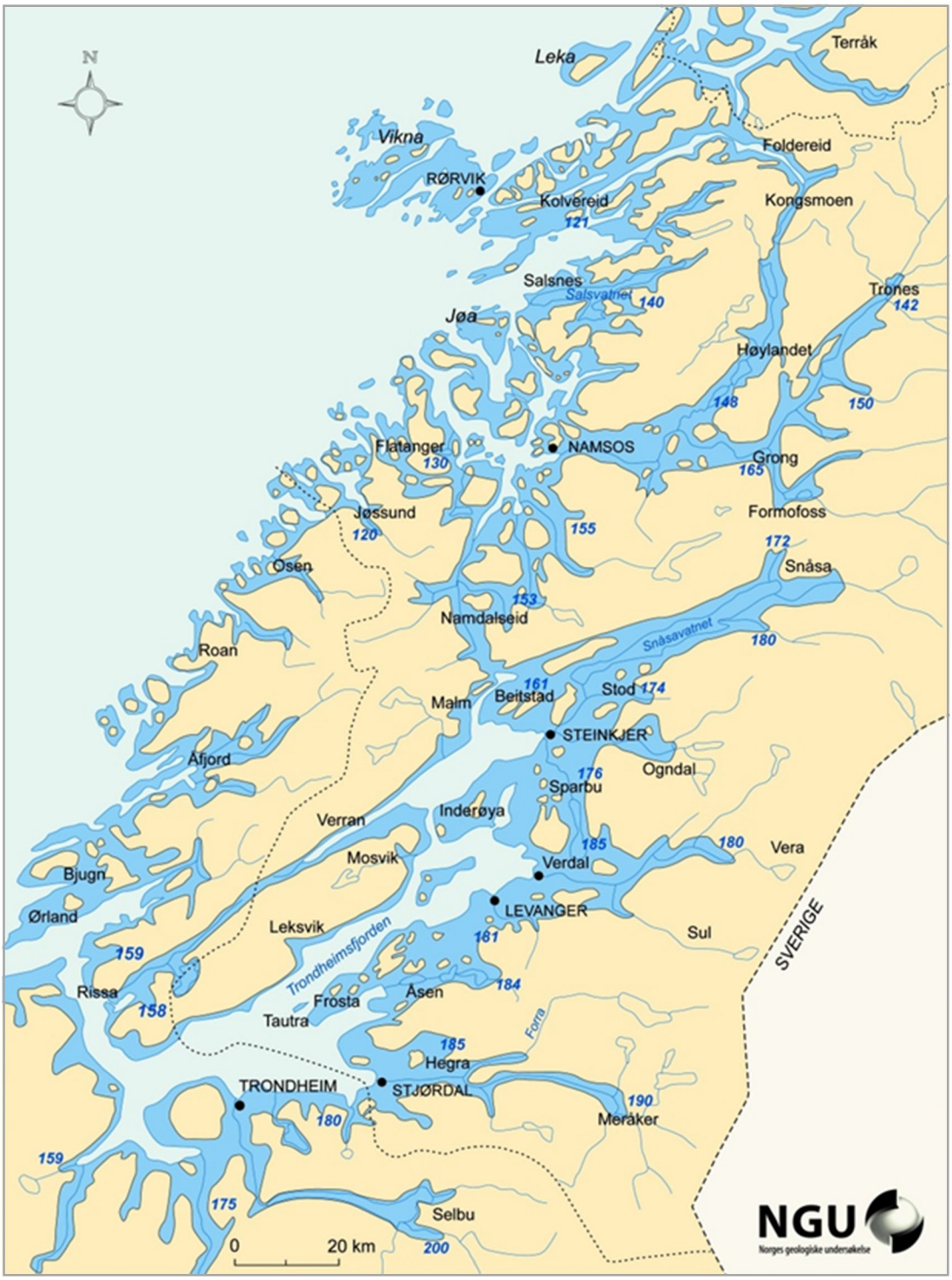

Figur 10: Områder hvor det kan være leire eller kvikkleire (blå)

Helt fra siste istid har det gått leirskred, og det er grunn til å tro at hyppigheten har økt de siste 50 år. Årsaken til dette er trolig økende byggeaktivitet og bruk av tyngre maskiner. Det er uttalt at endringen i klima neppe har vesentlig innvirkning på risikoen for leirskred i dag. Bindemidlet i leira er salt fra den gang leira ble avsatt i saltvann. Leirskred inntreffer når en viss mengde av saltet er vasket ut. Dette er imidlertid en meget langsom prosess. Samtidig kan økt belastning og rystelser framskynde ras i leire som er nesten «moden». De aller fleste leirras i Nord-Trøndelag de siste 30 år kan knyttes til grave- og utfyllingsarbeid.

7.2 Stabilitetsundersøkelser

I følge NVE sitt regelverk og plan- og bygningsloven skal praktisk talt et hvert anlegg med graving og fylling, og som endrer lastforholdene, stabilitetsundersøkes. I områder med leire overdekket av sand, grus og myr kan grunnundersøkelsene medføre store ekstra kostnader for utbygger. Selv om det gjøres omfattende undersøkelser er det ikke sikkert at prosjekt kan realiseres uten krevende og kostbare risikoreduserende tiltak. Lokalisering på mer stabile masser som fjell og morene er i slike tilfeller et alternativ.

Ved nybygging og fortetting av eksisterende bebyggelse er det utbyggeren som har ansvar for undersøkelser. Potensielt store kostnader kan resultere i at man vegrer seg for å sette i gang. En bedre systematisering av eksisterende informasjon om grunnforhold og en raskere kvalifisert tolkning av tilgjengelige data er derfor ønskelig.

Større bebygde leirområder bør stabilitetsundersøkes. Det er ikke tilstrekkelig å vurdere stabiliteten for hvert enkelt nytt hus i et tettsted som ligger på leire. Totalstabiliteten for hele tettstedet bør vurderes der dette er nødvendig. NVE har et overordnet forvaltningsansvar for kartlegging, sikring, overvåking, varsling og beredskap og kan bistå kommuner og samfunnet med kompetanse og ressurser. NVEs ansvar endrer ikke på kommunenes ansvar for å ta hensyn til sikkerhet mot skred og flom i arealplanlegging og byggesaksbehandling. Det endrer heller ikke tiltakshaverens ansvar for sikker utbygging.

7.3 Behov for ytterligere kartlegging av faresoner og "friskmelding av areal"

Nord-Trøndelag er et av fylkene i landet som har mest områder med marine avsetninger. NVE har i løpet av de siste tiårene fått kartlagt en del kvikkleiresoner også i Nord-Trøndelag, men kartleggingen er likevel ufullstendig. Det kan for det første være mindre kvikkleirelommer (under 10 dekar) i områder som er kartlagt. For det andre er det i liten grad foretatt kartlegging av kvikkleiresoner ned mot sjø. Kartleggingen har i hovedsak vært knyttet til områder ved vassdrag. Det er derfor fortsatt et stort behov for ytterligere kartlegging som grunnlag for forsvarlig arealplanleggingen. NVE arbeider kontinuerlig med kartlegging av kvikkleiresoner og kan også yte hjelp til kommuner med fare- og risikokartlegging, planlegging og gjennomføring av sikkerhetstiltak. NVEs plan for skredfarekartlegging vises i rapport 14/2011.

Enkelte kommuner har spilt inn til NVE, Nord-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag at retningslinjene fra NVE, hvor det stilles krav til geotekniske (fagkyndige) vurderinger i alle arealplansaker under marin grense, betraktes som stor en utfordring. Problemstilling er trolig aktuell for flere kommuner i fylket. Det er derfor aktuelt å vurdere om det er mulig å "friskmelde" noen av arealene i fylket som ligger under marin grense, slik at man der slipper å foreta grundige geotekniske vurderinger i arealplansaker. I et slikt prosjektarbeid kunne man innhente kompetanse både nasjonalt, regionalt og lokalt for om mulig å kunne fastslå hvilke arealer med marine avsetninger som kan klassifiseres som trygge i forhold til skred, og man kunne også se på hvordan man kan utnytte GIS-verktøy i dette arbeidet til sammenstilling av ulike kartgrunnlag og helningsberegninger.

NVE sitt nevnte arbeid med å systematisere eksisterende informasjon om grunnforhold i en database vil åpenbart være svært nyttig i denne sammenhengen, spesielt om dette gjøres tilgjengelig i kart- og innsynsløsninger slik at dette kan benyttes som informasjonsgrunnlag ved senere tiltak i området, gjerne med henblikk på enklere å kunne

"friskmelde" areal. Denne type informasjon vil være et viktig bidrag til den kommunale arealplanleggingen.

7.4 Systematisering av eksisterende informasjon om grunnforhold

Det eksisterer kvartærgeologiske kart/løsmassekart med en bra dekning over leirområdene og der folk bor. Kartene er detaljerte i målestokk 1/20 000 og 1/50 000. De er i hovedsak basert på overflateregistreringer. Det er kostbart og vanskelig å registrere alle mindre områder med leire. Dette gjelder spesielt i strandsonen. Nord-Trøndelags kystlinje er ikke mindre enn 6 337 km lang.

Det foreligger betydelig informasjon om grunnforholdene i fylket hos NSB, Vegvesenet, kommuner og konsulentfirmaer. NVE vil nå starte et arbeid med å samle denne informasjonen i en felles database og å etablere et system for innlevering av data fra kommende undersøkelser. Dette er et svært tidkrevende arbeid som blant annet foregår gjennom programmet NIFS (Naturfare-infrastruktur, flom og skred) i samarbeid med flere regionale aktører. Det pågår parallelt en diskusjon med konsulentfirmaene om tilgangen til rapporter fra grunnundersøkelser som konsulentene har utført for offentlige instanser.

Det overordnede målet for NIFS er et tryggere samfunn med mer robust infrastruktur, trygg bebyggelse, trygg samferdsel og god skred- og flomfarevarsling. Klima og klimaendringer vil bli tatt med i betraktningen i dette arbeidet. Det er alt etablert samarbeid om flere kartportaler, som skal videreføres i etatsprogrammet, blant annet www.skrednett.no hvor faresonekart og risikokart skal utvikles og oppdateres.

7.5 Skred og flom

Det er viktig å ta hensyn til skred- og flomfare i kommunale arealplaner. I Nord-Trøndelag er det bl.a. flere store elver som har et stort potensial for å skade bygg, anlegg og mark både gjennom flom, erosjon og isgang. NVE har utarbeidet flomsonekart og retningslinjer om «Flaum- og skredfare i arealplaner» som omhandler ulike typer skred. Retningslinjene bygger på «Forskrift om tekniske krav til byggverk» i Tek 10 kap. 7.

Flom i små vassdrag kan gi flommer som utvikler seg raskt. Spesielt i bratt terreng kan slike flommer gjøre stor skade på bygninger og anlegg. Det er viktig at kommuner er oppmerksom på dette når de planlegger ny arealbruk i et område.

Endret arealbruk kan føre til at overflatevann renner raskere til vassdrag, noe som kan gi høyere flomtopper og mer erosjon. Dette igjen kan føre til større erosjonsskader og utglidninger. Det er derfor viktig å vurdere avbøtende tiltak for å unngå raskere avrenning til vassdrag.

7.6 Videre- og etterutdanning

Det er mangel på kapasitet for gjennomføring av geologiske vurderinger og geotekniske undersøkelser. Det bør derfor vurderes å sette i gang videre-/ etterutdanning av ingeniører, geologer og agronomer med tanke på å få økt kapasitet.

8 Mineraler

Framtidig arealforvaltning må sikre viktige mineralforekomster i et langsiktig perspektiv og bidra til en bærekraftig utnytting av forekomster.

Behovet for metaller og industrimineraler øker i takt med befolknings- og velstandsøkningen og det er økt interesse for å sikre stabil og langsiktig tilgang til ressursene. Prisøkningen og knapphet på enkelte mineralressurser har også bidratt til forsterket fokus på dette feltet. Det er stor interesse for mineralske råstoffer i EU og utenfor Europa. Nærings- og handelsdepartementet har utarbeidet en Strategi for mineralnæringen som omhandler sentrale rammebetingelser for næringen. Den inneholder ulike strategiske innsatsområder og en rekke generelle anbefalinger. Det omtales bl.a. en vektlegging av mineralnæringen innenfor gjeldende finansieringsordninger, styrking av SIVA, økt FoU og samhandling, et godt kunnskapsgrunnlag og god arealplanlegging samt ivaretakelse av samiske interesser.

Regionalpolitiske retningslinjer og videre samarbeid

- Kommunal arealplanlegging må bidra til å sikre viktige mineralforekomster i et langsiktig perspektiv.
- Utnyttelse av mineralressurser skal sikre balansen mellom økologisk, sosial og økonomisk bærekraft.
- Utnyttelse av mineralressursene må skje på en slik måte at en bærekraftig reindriftsnæring kan opprettholdes.
- Norges geologisk undersøkelse, Direktoratet for mineralforvaltning, fylkeskommunen og Fylkesmannen må videreutvikle samarbeidet for å tilrettelegge ulike temadata for kommunal planlegging.

Nord-Trøndelag har en rekke mineralforekomster av nasjonal interesse. På et overordnet nivå er disse godt kartlagt. I stor grad styrer disse grunnlagsdata hvor de mer detaljerte undersøkelser og konkret ressursleting bør foregå. Det er derfor av betydning for videre utvikling i denne næringssektoren at de mest interessante områder også framover stilles åpen for potensiell utnyttelse. Viktige mineralressurser må sikres gjennom kommunal arealplanlegging slik at de også på lang sikt kan bidra til å løse nasjonale, regionale og lokale utviklingsutfordringer.

Raudfjellet i Snåsa er en mineralforekomst av nasjonal interesse. I forbindelse med opprettelsen av Blåfjella- Skjækerfjella nasjonalpark, ved Kongelig resolusjon av 17. desember 2004, ble det besluttet å holde Raudfjellet utenfor nasjonalparkens grenser. Samtidig med Kongelig resolusjon ble det vedtatt en rikspolitisk bestemmelse for Raudfjellet. Formålet med denne er å sikre Raudfjellet som mulig areal for utvidelse av Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark i påvente av nærmere undersøkelser av områdets drivverdighet. Bestemmelsen gjelder frem til 17. desember 2014. Dersom drivverdigheten ikke kan avklares innenfor denne tidsfristen må fristen forlenges i samsvar med plan- og bygningslovens § 6-3.

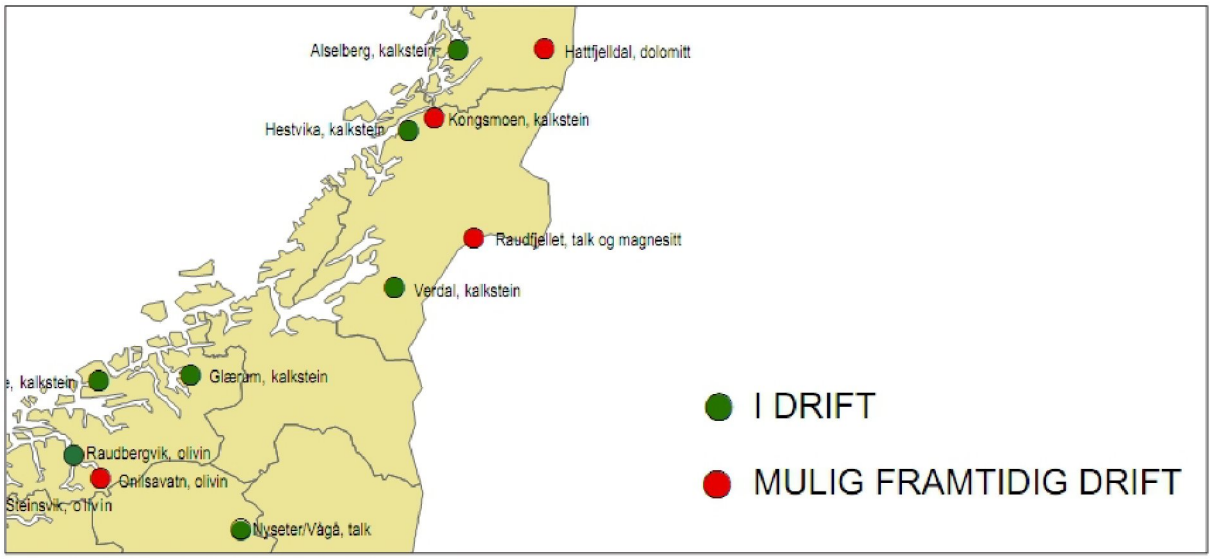

Figur 11: Industrimineraler av nasjonal interesse 2011, Trøndelag. Kilde: NGU

Norges geologiske undersøkelser (NGU), i samarbeid med Direktoratet for mineralforvaltning, bygger ut og vedlikeholder nasjonale databaser som gir informasjon om blant annet mineralforekomster av nasjonal interesse både når det gjelder grus, pukk, metalliske malmer, industrimineraler og naturstein (www.ngu.no). NGU kan bistå med ulike basisdata for flere viktige forekomster. Det er kontinuerlig behov for å tilrettelegge eksisterende og nye data slik at de er lett tilgjengelig i forbindelse med ulike planprosesser. Det er ønskelig at flere datasett innenfor temaområde geologi gjøres tilgjengelig gjennom GiNT (Geografi i Nord-Trøndelag).

Mineralutvinning må foregå i en skala som er forenlig med miljøkrav og infrastrukturens kapasitet. Behovet for infrastrukturinvesteringer kan være betydelig og er avhengig av omfanget av driften og lokalisering foredlingsanlegg. Tidlig involvering av berørte parter og god tilgang til et felles kunnskapsgrunnlag for avveiing av ulike miljø- og næringsinteresser vil kunne styrke beslutningsprosessene. Sametinget har tydeliggjort sine forventninger til samarbeid med selskaper i «Sametingets Mineralveileder».

9 Vindkraft og småkraft

Satsing på vindkraft og småskala vannkraft som en fornybar energiressurs er et uttalt nasjonalt satsingsområde innen norsk energiforsyning. I Nord-Trøndelag ønskes en tilrettelegging for fornybar energiproduksjon i et langsiktig perspektiv. Lokalisering av anlegg og tilhørende linjenett må ta hensyn til viktige miljøinteresser og reindriftsinteresser og avveies mot lokale og regionale nærings- og samfunnsinteresser.

Forvaltningsmyndighetene i Nord-Trøndelag har vært positiv til utbygging av ny vindenergi som supplerende energikilde og for å styrke den regionale energisituasjonen og forsyningssikkerhet. Forvaltningsmyndighetene har i tråd med dette stilt seg positiv til flere pågående vindkraftprosjekt og nødvendige overføringslinjer, blant annet ny 420 kilovolts (kV) linje fra Namsos til Roan og oppgradering mellom Klæbu og Namsos.

9.1 Rammebetingelser

Kraftsituasjonen
Innen Nord-Trøndelag isolert er el-kraftsituasjonen i noenlunde balanse – med et el-forbruk og el-produksjon på omlag 3 TWh/år i et normalår. Kraftproduksjonen kan variere mellom 2,5 – 3,5 TWh/år avhengig av nedbørsforhold det enkelte år.

Kraftsituasjonen i Nord-Trøndelag betraktes likevel tidvis som anstrengt. Bakgrunnen for dette er at Nord-Trøndelag er en del av et større kraftmarked i Midt-Norge som totalt sett har underskudd på kraft. I år med lite nedbør, som for eksempel i 2010, hadde markedsregionen Midt-Norge derfor ekstrempriser på el-kraft, opptil 10 kr/kWh på dagtid.

Sentralnettet
Dagens infrastruktur har begrenset overføringskapasitet og utgjør en vesentlig del av dette forholdet. Gjennom allerede gjennomførte og planlagte nettforsterkninger, skal situasjonen løses de nærmeste årene. Forsterkning av sentralnettet må skje i henhold til Statnetts Nettutviklingsplan 2011, med fullføring av oppgradering fra 300 til 420 kV linjer innen 2025 (Tabell 1).

Tabell 1: Oppgraderingsprosjekter fra 300 til 420 kilovolts linje etter Statnetts nettutviklingsplan 2011

Trasé	Status	I drift
Nea - Järpen	Oppgradert	2010
Fardal - Ørskog	Fått konsesjon	2015
Klæbu - Namsos	Fått konsesjon	2015
Namsos - Roan	Fått konsesjon, påklaget	2015
Roan - Trollheim	Fått konsesjon, påklaget	2018
Namsos - Tunnsjødal	Konseptvurdering	2019

Videre forsterkninger av sentralnettet planlegges også til Tunnsjødal og Røssåga i Nordland.

Utbyggingene (Tabell 1) er en nødvendig forutsetning for innmating av elproduksjon både fra vindkraftparker med konsesjon på Fosen og eventuelle nye prosjekter både i Nord-Norge og Trøndelag. Tidsperspektiv for linjeutbygging av sentralnettet er fram mot 2025.

Forsinkelser i oppgradering vil kunne virke hemmende på utviklingen innen samfunn, næringsliv og industri i regionen. En oppgradering av sentralnettet er den viktigste forutsetningen for utbygging av vindkraft. Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner har tatt kontakt med Statnett og NVE for ny vurdering av sentralnettets kapasitet i regionen, som en følge av nye vindkraftmeldinger i innlandsområdene. Statnett har i 2013 påbegynt arbeidet med ny nettutviklingsplan for sentralnettet med horisont 2035.

Grønne sertifikater
Norge har inngått avtale om tilslutning til felles marked for grønne sertifikater (elsertifikater) med Sverige fra 1.1.2012. Det forventes at dette vil utløse ny norsk elproduksjon i størrelsesorden 13,5 terrawattimer (TWh) per år fram mot 2020. For å kunne utnytte grønne sertifikater må utbygger ha anlegg i drift innen 2020. Det registreres derfor stor interesse for utbygging både av vindkraftverk og småkraftverk, for utnytting av et bedret inntektsgrunnlag som sertifikatmarkedet skal bidra til. Hvordan de grønne sertifikatene vil virke i praksis er ennå noe usikkert.

Fornybardirektivet
Stortinget har vedtatt tilknytning til EUs fornybardirektiv. Mål for Norge vil bli en fornybarandel på 67,5 prosent av total energibruk, mot i dag 58 prosent. I Nord-Trøndelag er fornybarandelen per i dag omlag 67 prosent. Direktivet vil stille sterkere krav til både tilgang på ny fornybar energi, og energieffektivisering både på landsbasis og i Nord-Trøndelag. Det anslås at Norge vil produsere omlag 144 TWh i 2020, mens forbruket beregnes til omlag 127 TWh. Dersom dette blir resultatet, vil Norge i 2020 ha et overskudd på omlag 17 TWh.

Fornybardirektivet og grønne sertifikater har medført stor interesse blant tiltakshavere for utbygging av vannkraftverk og vindkraft i Nord-Trøndelag. En videre utbygging vil bidra til en elproduksjon ut over Nord-Trøndelags elforsyningsbehov.

9.2 Vindkraft

Satsing på vindkraft som fornybar energikilde er i fokus nasjonalt og regionalt i Nord-Trøndelag. I Nord-Trøndelag ønskes en tilrettelegging for vindkraftproduksjon i et langsiktig perspektiv. Vindkraftverk med tilhørende nettinfrastruktur er omfattende tekniske anlegg som berører andre arealinteresser der disse etableres. Hovedutfordringen er å finne areal egnet til vindkraftproduksjon som ikke er i vesentlige konflikt med andre samfunnsinteresser. Videre er oppgradert sentralnett viktigste forutsetning for utbygging av vindkraft.

Regionalpolitiske retningslinjer for vindkraft

- Prosjektene Ytre Vikna vindkraftverk, Sørmarkfjellet vindkraftverk, Breivikfjellet vindkraftverk, Innvordfjellet vindkraftverk og oppgradering av Vikna vindkraftverk på Husfjellet bør gjennomføres fram mot 2025. Planlegging av vindkraftverk ut over allerede konsesjonsgitte og anbefalte vindkraftverk stilles i bero inntil konsekvenser for reindrift og miljøinteresser av disse vindkraftverkene er vurdert.
- Oppgradering av sentralnettet fra 300 til 420 kV linjer må skje før 2025. Nye kraftlinjer bør så vidt mulig følge terrengdrag og allerede eksisterende linjer eller omlokaliseres sammen med disse.
- Bygging av gårdsmøller og enkeltmøller bør vurderes i et helhetlig, langsiktig utviklingsperspektiv i kommuneplansammenheng.

Status for eksisterende vindkraftverk
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har gitt konsesjon til prosjekter med samlet produksjonskapasitet på 10 TWh per år på landsbasis. Om lag 3 TWh var per 2012 i drift. Produksjon i 2011 var kun 1,3 TWh fordelt på totalt 18 vindkraftparker. NTE har per 01.01.2013 tre vindkraftverk i drift i Nord-Trøndelag: Husfjellet/Vikna vindkraftverk, Hundhammerfjellet vindkraftverk og Ytre Vikna vindkraftverk (Fase 1). Til sammen er det 39 vindmøller fra 0,4 til 3,5 megawatt (MW) installert effekt. Midlere årsproduksjon fra disse vindkraftverkene er 280 gigawattimer (GWh). Vikna vindkraftverk søkte i 2012 om oppgradering til større vindmøller. Fullt utbygd vil Ytre Vikna vindkraftverk produsere omlag 600 GWh ny elektrisk kraft. Videre utbygging vil kreve oppgradering og nybygging av regionalnettet frem mot Årsandøy i Bindal.

Enkeltmøller og gårdsmøller
Innherred samkommune har utarbeidet strategi for bygging av enkeltmøller i kommuneplansammenheng. Foreløpig er én mølle bygget i Vuku i Verdal kommune.

Status angående nye konsesjoner
Fylkestinget har anbefalt konsesjon gitt til Sørmarkfjellet i Flatanger kommune, Innvordfjellet i Flatanger og Namdalseid kommuner, og Breivikfjellet i Namdalseid kommune. Sørmarkfjellet ble gitt konsesjon av NVE i 2009, men er påklaget av flere instanser. Forventet midlere årsproduksjon fra disse vindmølleparkene er 900 GWh. Fylkestinget har anbefalt at prosjekter ut over disse blir stilt i bero i konsesjonssammenheng, og at NVE bidrar til dette. NVE har fulgt opp dette, og de fleste meldinger er av tiltakshavere trukket fra videre konsesjonsbehandling.

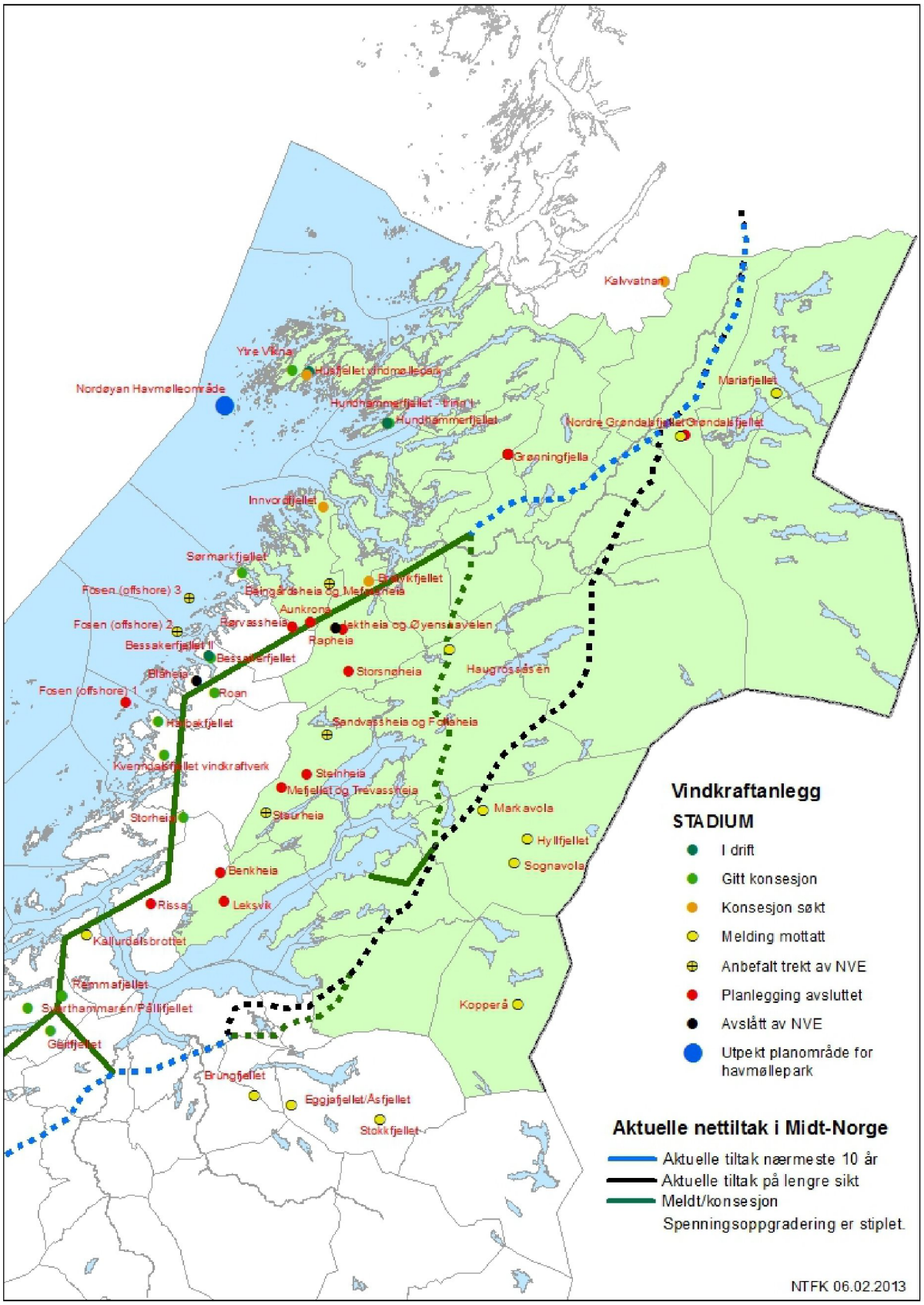

Figur 12: Status for vindkraftplaner og konsesjonsbehandling i Nord-Trøndelag og tilgrensende områder i Sør-Trøndelag og Nordland fylke.

Andre planer om vindkraftverk i regionen
NVE har også mottatt andre meldinger om vindkraftverk i Nord-Trøndelag (Tabell 2).

Tabell 2:Meldinger om vindkraftverk i Nord-Trøndelag

Kommune	Virksomhet	Lokalitet	Produksjon megawatt (MW)	Merknad
Namsskogan	Vindkraft Nord AS	Grøndalsfiellet	200	
Røyrvik og Lierne	Vindkraft Nord AS	Mariafjellet	150	
Namsskogan	Ulvig Kiær AS	Nordre Grøndalsfjellet	110	Seinere trukket av tiltakshaver
Overhall, Fosnes og Høylandet	Statskog SF	Grønningfjella vindkraftverk	378	Seinere trukket av tiltakshaver
Meråker	E.ON	Kopperaa	180	
Verdal	E.ON	Hyllfjellet Sognavola Markavola	225	
Steinkjer, Namsos	E.ON	Haugrossåsen	250	

NVE ville i 2009 ikke ta meldingene i Indre Namdal (Tabell 2) under behandling. NVE la til grunn at dette vil kunne skje dersom Statnett fremmer ytterligere planer om nettforsterkinger av sentralnettet. I 2012 framla EON Sverige 3 meldinger om 5 nye vindkraftverker i Nord-Trøndelag (Figur 12 og Tabell 2).

Havvind
Havvind fremstår på sikt som et interessant supplement og alternativ til både landbasert vindkraft og annen energiproduksjon. NVE-rapporten Havvind- Forslag til utredningsområder fra 2010 redegjorde for potensielle områder for havvind, og fremstår som et grundig og informativt arbeid og inneholder gode grunnlagsdata. Strategisk konsekvensutredning av 15 områder for fornybar energiproduksjon til havs i Norge ble grundigere utredet av NVE i 2012. Havmølleprosjekt vest for Nordøyan i Vikna kommune ble vurdert i denne sammenhengen.

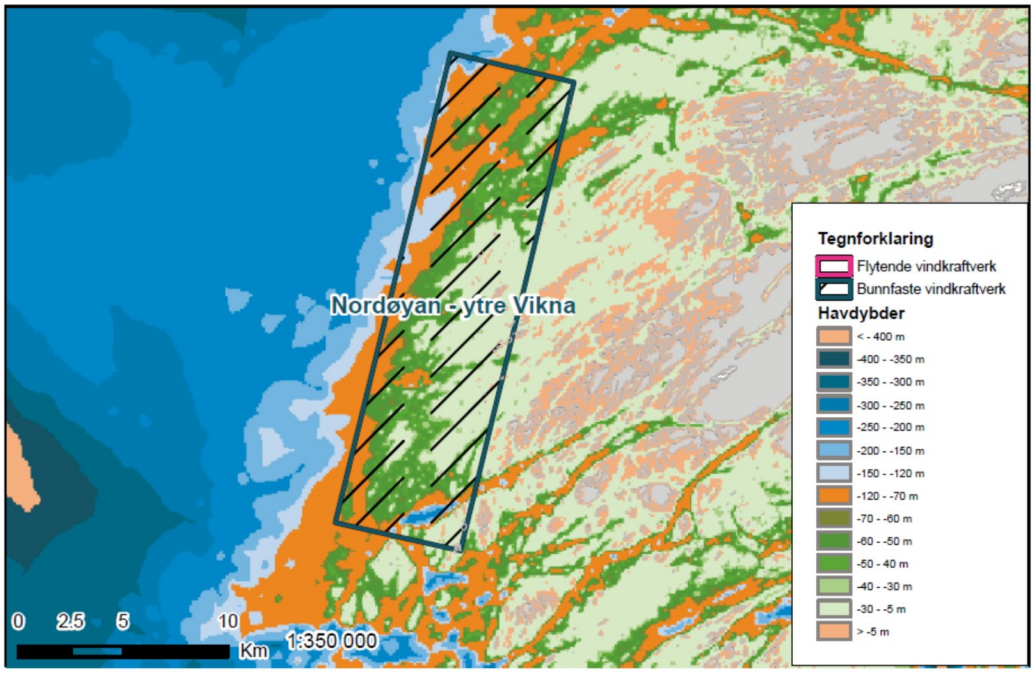

Figur 13: Potensielt område for havbasert, bunnfast vindkraftanlegg i Nordøyan i Vikna kommune. Kilde: NVE

Planlagt nettilknytning for havvindprosjektet var Rørvik transformatorstasjon. En full utbygging av konsesjonsgitte Ytre Vikna vindkraftverk vil kreve en oppgradering av regionalnettet mellom Rørvik og Kolsvik. Tilkobling av et havvindprosjekt vil også kreve slik oppgradering.

Etter gjennomgang av strategiske konsekvensvurderinger foreslår Olje- og energidepartementet at kun 5 havvindprosjekter/-områder i Norge utlyses til videre behandling. Nordøyan foreslås ikke videreført i denne omgang. Dette spesielt på grunnlag av store fiskeriinteresser i området.

Videre utvikling av vindkraftpolitikken
NVE har i 2009 utarbeidet en oversikt over vindkapasiteter for Norge, som nå også omfatter innlandsområder. Det framgår at gode vindforhold også finnes i innlandet.

Regional planstrategi for Nord-Trøndelag påpeker at det kan være utfordrende å finne egnede vindkraftarealer som ikke er i vesentlige konflikt med andre samfunnsinteresser. Som tidligere nevnt har fylkestinget signalisert skepsis til ytterligere vindkraftplaner i fylket inntil erfaringer og konsekvenser for reindrift og miljøinteresser av eksisterende, konsesjonsgitte og anbefalte vindkraftverk er høstet. Videre krever ytterligere etableringer av vindkraftverk oppgradering av sentralnettet.

Fylkesmannen peker på at vindkraftutbygging i helt andre deler av fylket enn der tidligere prosjekter er lokalisert vil være utfordrende på en rekke områder, både for viktige miljøinteresser, men ikke minst for reindriftsinteressene i fylket. Fylkesmannen kan derfor ikke se at det vil være hensiktsmessig med planlegging av vindkraftverk i disse delene av Nord-Trøndelag.

Ut fra reindriftsforvaltningens sin vurdering er det heller ikke ønskelig med videre planlegging av nye vindkraftverk i fjellområder i indre deler av fylket. Beitearealene i innlandet brukes i større grad enn kystområdene til flere tider av året. Gasken Laante,

Skæhkere og Låarte Sijte betegnes som helårsdistrikter (se Figur 7 s. 40). I disse distriktene er det overlappende bruk av årstidsbeitene. Selv om beitet ut fra vegetasjonsmessige forhold primært brukes i én periode av året, vil samme beite brukes i noen tilfeller også til andre tider av året, alt etter tilgjengelighet og værforhold. Videre må reinen ha mulighet til fritt å forflytte seg mellom de ulike beiteområdene. Dette fører til at konflikter opp mot andre arealinteresser vil kunne være store. Reinbeitearealene i Nord-Trøndelag oppleves som utsatt og presset av inngrep og forstyrrelser som hytter og veier, men også i forhold til annen bruksutnytting fra landbruk, friluftsliv og turisme.

Det er planfaglig utfordrende på et overordna nivå å angi areal som bør utredes videre i vindkraftsammenheng ut fra antatt/forutsatt mindre konfliktgrad mot miljø- og reindriftsinteresser.

Gårdsmøller/enkeltmøller
Behandling utbyggingssaker knyttet til gårdsmøller og enkeltmøller tilligger lokal planmyndighet, og forventes behandlet i kommuneplansammenheng. Etablering av gårdsmøller og enkeltmøller bør skje etter vurderinger i et helhetlig, langsiktig utviklingsperspektiv. Olje- og energidepartementet har i 2013 lagt fram forslag om delegering av konsesjonsmyndighet av slike vindmøller til kommunene.

9.3 Små vannkraftverk

Ut fra samla vurderinger av tematiske konfliktområder, klimapolitiske mål, behov for tilgang til fornybar energi og behov for næringsutvikling i distriktene, legges de regionalpolitiske retningslinjer nedenfor til grunn for arealmessige vurderinger ved utbygging av små vannkraftverk i Nord-Trøndelag; jf Strategi for små vannkraftverk i Nord-Trøndelag som ble fastsatt i fylkestinget i 2010.

Regionalpolitiske retningslinjer for små vannkraftverk

- Potensialet for bygging av små vannkraftverk bør vurderes i et helhetlig, langsiktig utviklingsperspektiv i kommunens oversiktsplanlegging. Som klimapolitisk bidrag bør 800 GWh ny småkraft bygges ut innen 2030.

Ved utbygging skal man spesielt unngå direkte inngrep i

- naturvernområder
- varig verna vassdrag
- fredede kulturminner/-miljøer
- særverdiområder for reindrift

Det skal vises forsiktighet ved utbygging som berører

- nasjonale laksevassdrag
- arter i rødlista
- INON-områder
- regionalt viktige kulturlandskap
- regionalt viktige friluftslivsområder
- viktige områder for reindrift

Strategien fastsatt av fylkestinget i 2010 hadde som strategisk mål 800 GWh ny el fra små vannkraftverk frem mot 2030. Det er planer om en rekke små vannkraftprosjekt, men hvor mange som blir realisert er vanskelig å forutse. I perioden 2010 til 2012 ble 7 nye kraftverk gitt konsesjon, med produksjonspotensial på 53 GWh per år. Per 2012 har NVE til søknadsbehandling ytterligere 41 småkraftprosjekter i Nord-Trøndelag, med produksjonspotensial på 345 GWh. 2 vannkraftprosjekt > 10 MW med totalt produksjonspotensial på 150 GWh er på høring. Samtidig med satsing på videre småkraftutbygging skal det arbeides med andre fornybare energikilder, energisparing og mer effektiv energibruk, jfr. "Klima- og energiplanen for Nord-Trøndelag".

Enkelte kommuner har innarbeidet småkraftpotensialet fra NVEs "Beregning av potensial for små kraftverk i Norge" fra 2004 i sine arealplaner. Dette bør danne grunnlag for at lokale verneverdier og lokalt friluftsliv kan vurderes helhetlig i etterfølgende konsesjonsbehandling i konkrete saker.

Som et klimapolitisk bidrag til å dekke behov for ny fornybar energi, samt regional ressursutnytting i distriktene, bør det i Nord-Trøndelag arbeides for et utbyggingsomfang av småkraftverk tilsvarende 800 GWh innen 2030. Det legges spesiell vekt på mulighet for utbygging i næringssvake områder der kommunene opplever befolkningsnedgang.

Vedlegg

Vedlegg 1

Bærekraftig arealforvaltning i samhandling mellom ulike lover så som Naturmangfoldloven, Plan- og bygningsloven, Energiloven, Vannressursloven, Jordloven, Skogloven, Forurensningsloven, Motorferdsellov. Matrisene skal oppdateres og videreutvikles som et forvaltningsverktøy.

Vedlegg 2

Bærekraftig arealforvaltning i samhandling mellom Kulturminneloven og Plan- og bygningsloven. Matrisene skal oppdateres og videreutvikles som et forvaltningsverktøy.

e legg rekraf ig arealfor al ning i a an ling ello ulike

o a ur angfol lo en lan og b gning lo en nergilo en annre ur lo en or lo en koglo en oruren ning lo en o orfe

a ur il	irke i el	en n	er infor a on o en n og bruk	enker
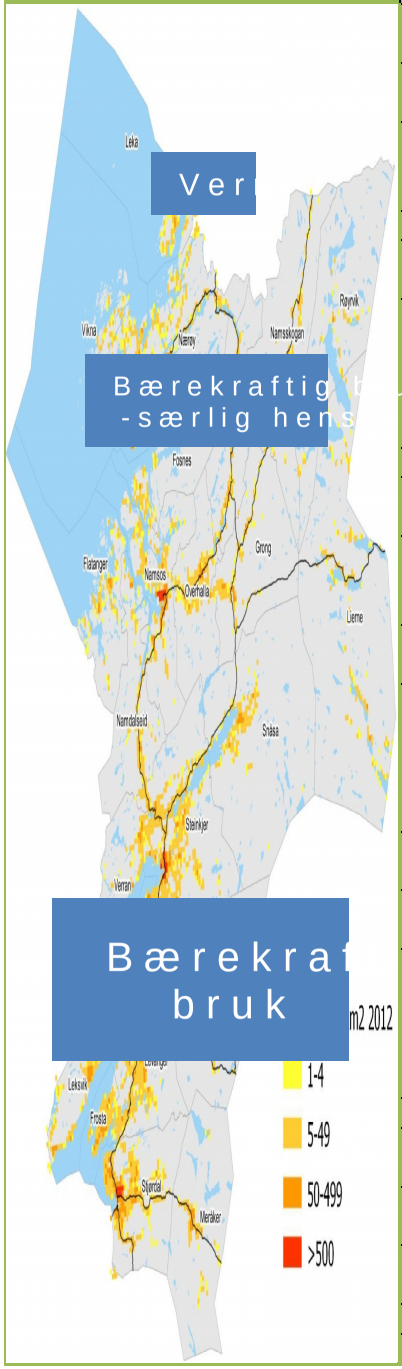	Naturreservat	Naturverdiene skal ikke Sterkeste verneform.	Egen forskrift for hvert enkelt verneområde Noen vernede våtmarksområder i Nord-Trøn Dette er en internasjonal status som forplik økosystemet. Dette kan innebære en skjerpe områdene. En del verneområder har forvaltn interesser er avveid i forhold til verneforsk	
	Nasjonalparker	Ingen varig påvirkning a eller kulturminner		
	Biotopvern	Virksomhet m.m. som på livsbetingelser kan begr		
	Marine verneområder	Beskyttelse av marine n		
	Landskapsvernområde	Landskapets særpreg el skal ikke endres vesent		
	Prioriterte arter	Beskrives i egene sentrale forskrifter		
	Økologiske funksjon prioritert art	Beskrives i de prioritert forskrifter.	Egen sentral forskrift for hver art beskriver	hensyn som s
	Utvalgte naturtyper	Særlig hensyn	Sentral forskrift angir hvilke naturtyper som	er utvalgt
	Nasjonale laksefjorder vassdrag	Laksebestandene skal b inngrep og aktivitet	Stortingsproposisjon nr. 32 (2006-2007)	
	Verneplan for vassdrag	Sikre verneverdiene vassdragsverdiene	Rikspolitiske retningslinjer (plan- og bygnir deles i klasser med ulike kriterier for intere kan lage forvaltningsplan	
	Marint beskyttede områder	Aktivitet som kan føre t på verneverdier unngås	Retningslinjer for saksbehandling	
	Inngrepsfri natur (INON)	Inngrepsfrie naturområd Størst mulig grad bevar framtiden	Særlig vekt på å bevare: Villmarkspregede inngrep), sammenhengende inngrepsfrihet f Inngrepsfrie områder i kommuner og regione inngrepsfrie områder kombinert med andre v (f.eks. biologisk mangfold, friluftsliv).	
	Differensiert forvalt strandsonen	Ivareta allmenne interes strandsonen	Statlige planretningslinjer	
	Statlig sikrede friluftsområder	Allmenhetens tilgang til friluftsområder sikres	Servitutt avtaler	
	(Fremmede organism trådt i kraft)	Aktsomhet og krav om va	Forskrift ikke vedtatt	
	Gjelder all kjent kun naturtyper, arter	Mangfoldet av naturty rivaretas	ensynet til naturverdiene vurderes i hver e Rimelighetsvurdering i forhold til tiltakets s samfunnsnytten.	
	Truede og nær truede arter	Arter skal ivaretas på Enhver skal opptre ak		
	Truede og nær truede naturtyper	Kunnskapskrav ved of beslutninger		
	Nasjonale og region ansvarsarter	Føre-var-prinsippet Samlet belastning		
	Nasjonale og region ansvarsnaturtyper	Tiltakshaver betaler Miljøforsvarlige tekni		
	Miljøregistreringer i skog			
	Dyrket mark			

Vedlegg 2 Bærekraftig arealforvaltning i samhandling mellom Kulturminneloven og Plan- og bygningsloven

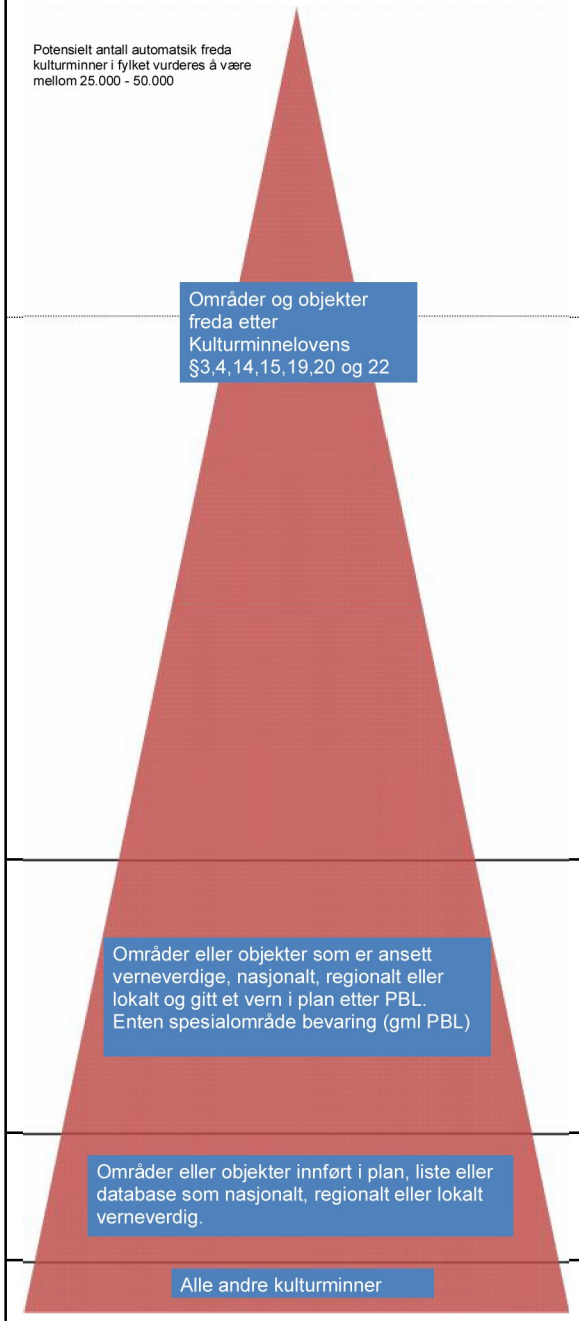

Kulturminner og kulturmiljøer	Kulturminner - automatisk freda	Type hensyn	Handlingsrom	Lenker
	Automatisk freda kulturminner, § 3-4, jfr KML §8, 9 og 10.	Kulturminnene er automatisk freda, og skal ikke ødelegges, skades, flyttes eller skjemmes.	Mange (kanskje flertallet) er ennå ikke oppdaget/registrert. Mange ligger under bakken. Tiltak som kan ødelegge/skade/skjemme slike kulturminner må derfor høres med kulturminnemyndigheten, jfr KML §9, §10 og §8. De kan normalt (unntak for bergkunst) nyttes som beite - dette er kanskje beste skjøtsel. Disp kan gis etter KML §8 (normalt KML §8.1, KML §8.4 ved reguleringsplaner). Myndigheten til å gi dispensasjoner er gitt RA etter forskrift til KML. Forvaltes av ulike instanser i kulturminne-vernet. Vanlige fornminner eldre enn 1537 forvaltes av fylkeskommunen.	
	Samiske kulturminner eldre enn 100 år (KML §4).	Kulturminnene er automatisk freda, og skal ikke ødelegges, skades, flyttes eller skjemmes.	Sametinget har myndighet vedrørende samiske kulturminner.	
	Skipsvrak, deler av vrak og last fra de samme, se KML §14. KML §9 og 10 gjelder også.	Kulturminnene er automatisk freda, og skal ikke ødelegges, skades, flyttes eller skjemmes.	NTNU/Vitenskapsmuseet er rette myndighet etter KML §14 i Kulturminneloven.	
	Vedtaksfreda:			
	Kulturminner - freda etter §15.	For nyere fredninger er det utarbeidet bestemmelser for hver enkelt fredning.	Hus og anlegg som ansees nasjonalt verneverdige er/kan bli fredet etter KML §15. Departementet (som oftest delegert til fylkeskommunen) kan gi dispensasjon etter § 15 a for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminne.	
	Områder rundt kulturminner freda etter KML §19. Kan og gjelde automatisk freda kulturminner.	Område rundt et freda kulturminne (enten KML §3 eller §15) kan fredes etter § 19 for å bevare virkningen av kulturmnne i miljøet eller for å beskytte vitenskaplige interesser som knytter seg til det. Bestemmelser for hvert enkelt område fastsatt ved fredningen. I bestemmelsene kan departementet forby eller på annen måte regulere enhver virksomhet og ferdsel i fredningsområdet som er egnet til å motvirke formålet med fredningen. Det samme gjelder fradeling eller bortfeste av grunn til virksomhet som kan motvirke formålet med fredningen.	Dispensasjoner kan gis av Departementet (som oftest delegert til fylkeskommunen) for tiltak som ikke medfører vesentlig inngrep i det fredete området.	
	Områder freda etter KML §20. Områdene kan også inneholde automatisk freda kulturminner.	Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Forskrifter for hvert enkelt område fastsatt ved fredningen vedtas ved kongelig resolusjon.	Dispensasjoner kan gis av Departementet (som oftest delegert til fylkeskommunen) i hht den enkelte forskrift. Det skrives en forvaltningsplan som konkretiserer forskriften.	
	Forskriftsfreda kulturminner etter KML §22.	Kulturminner i statens eie som fredes gjennom forskrift; jfr KML §22. Forskriften angir detaljerte bestemmelser for hvert enkelt kulturminne.	Forskrift gis av Riksantikvaren for hver fredning. Dispensasjon kan gis av Riksantikvaren.	
	Plan- og Bygningsloven			
	Spesialområde bevaring (gml planlov §25).	Innebærer at kulturminner og kulturmiljø er regulert til spesialområder med formål bevaring	Dispensasjon gis av kommunen. Kommunen må konsultere fylkeskommunen dersom det er kulturminner/kulturmiljø som er begrunnelsen for reguleringen.	
	Hensynssoner (ny planlov av 2008)	PBL § 12-6. Brukes i hovedsak for å verne objekter og områder som har lokal og regional kulturminneverdi. Bestemmelser gitt av kommunen i planvedtaket.	Dispensasjon kan gis av kommunen. Kommunen må konsultere fylkeskommunen dersom det er kulturminner/kulturmiljø som er begrunnelsen for søknaden.	
	LNFR område med underformål område for vern av kulturminner og kulturmiljø, og underformål område for særlige landskapshensyn.	PBL § 12 - 5.	Dispensasjon kan gis av kommunen. Kommunen må konsultere fylkeskommunen dersom det er kulturminner/kulturmiljø som er begrunnelsen for søknaden.	
	Andre kulturminner, ikke verna			
	Verneverdige kulturminner	Kulturminner som i dokument, liste eller database er registrert, vurdert, og verdisatt som nasjonalt, regionalt eller lokalt verneverdig. I dag finnes det ingen samlet liste/database/dokument, men det arbeides med å fremskaffe dette for fylket.		
	Kulturminner uten verneverdi			
	Alle andre kulturminner og spor det knyttes tro eller tradisjoner til.	Flertallet av kulturminner er ikke vernet eller registrert!		